

KURSMANUAL

Grenser og gråsoner

Økt om grenseoverskridende adferd
til bruk på samlinger og kurs på gruppe-, krets- og forbundsplan.

Laget av Ledertreningsutvalget mars 2020.

Oppdatert november 2020.

**KFUK-KFUM
SPEIDERNE**

1. Innledning	4
1.1 Formål	4
1.2 Innhold	4
1.3 Verdier	4
2. Planlegge økter	4
2.1 Planlegging og gjennomføring av økter	4
2.2 Byggeklosser: Hva er grenseoverskridende adferd og hvordan forhindre det	5
2.2.1 Innledning	5
Forslag 1	5
Forslag 2	6
Forslag 3	6
2.2.2 Fakta	6
Definisjoner	6
Fakta om seksuelle overgrep	7
Forslag 1	8
Forslag 2	8
Forslag 3	8
2.2.3 Caser	9
Case 1 – Maktforhold	9
Case 2 - Vold, fysisk makt	9
Case 3 - Intimsoner	10
Case 4 - Leirbålsleker	11
Case 5 - Kjærester	11
Case 6 - Sex	11
Case 7 - Åpenhet	11
Case 8 - Mobbing	12
Case 9 – Mistanke om leders oppførsel	13
Case 10 - Flørting	13
Case 11- Rykter	14
Case 12 – Telefon fra mor etter leir	15
2.2.4 Øvelser	16
Øvelse 1 - Stoppøvelsen	17

Øvelse 2 - Sette opp regler for speidergruppa/kurset/kretsen	18
Øvelse 3 - Historie, ta et steg fram	18
Øvelse 4 - Tegn en grense	20
2.2.5 Diskusjonsspørsmål og samtaleopplegg	21
Trygge rom	21
Makt og roller	22
Unge ledere/ nye ledere	23
Intimgrenser	23
Ledelse	24
2.2.6 Avslutning	24
2.3 Byggekløsser: Hva gjør man når noen har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd?	24
2.3.1 Innledning	25
Forslag 1	25
Forslag 2	25
2.3.2 Fakta	25
2.3.3 Samtaleopplegg/ diskusjonsspørsmål	27
Signaler om at noe er galt	27
Når en voksens adferd gir grunn til mistanke	28
Hva gjør vi hvis et barn begynner å fortelle eller vi har gryende mistanke?	30
Hvordan håndterer vi som organisasjon grenseoverskridende adferd	32
2.3.4 Øvelser	32
Øvelse 1: Stoppøvelsen	33
Øvelse 5: Hva skal man gjøre og ikke i samtale med en som forteller om et overgrep/krenkelse (do's and don't)	33
2.3.5 Avslutning	35
3. Forslag til økter	35
3.1 Forslag til økt om: Forebygge grenseoverskridende adferd i egen speidergruppe	35
3.2 Forslag til økt om: Hva gjør man når noen har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd?	36
4. Linker, ressurser og vedlegg	37

1. Innledning

1.1 Formål

Dette materialet er laget for å kunne brukes i din lokale speidergruppe og på krets- og forbundsarrangementer.

Formålet med bruk av materialet er:

- Å skape trygge rammer i gruppa slik at grenseoverskridende adferd ikke finner sted.
- Gi kunnskap om hvordan man blir oppmerksom på, - og forholder seg ved mistanke om at barn eller unge er utsatt for overgrep.

Her finner dere informasjon som kan benyttes som utgangspunkt for å snakke om og diskutere hvordan vi kan gjøre speideren trygt for alle. Materialet skal være med på å skape bevissthet og klarhet rundt hvordan man unngår grenseoverskridende adferd i speideren og hvordan vi som ledere forholder oss til grenser. I tillegg finner dere materiell for å diskutere hvordan vi håndterer situasjonen når det har skjedd grenseoverskridende adferd, samt forbundets rutiner knyttet til tematikken.

1.2 Innhold

Dette materialet inneholder byggeklosser og tips til å bygge opp en økt om grenseoverskridende adferd. Byggeklossene er ulike elementer som en økt om grenseoverskridende adferd kan inneholde. Disse kan du selv sette sammen for å tilpasse gruppen du skal holde økten for. Byggeklossene er delt inn i tre kategorier: *skal*, *bør* og *kan*. Dette er forklart nærmere under punkt [2.2 Byggeklosser](#). Byggeklossene i punkt 2.2 tar for seg definisjon av grenseoverskridende adferd og hvordan man jobber for å unngå dette, mens [byggeklossene i 2.3](#) tar for seg hva som skal gjøres når det har skjedd grenseoverskridende adferd. Under [punkt 3](#), ligger det forslag til ferdige økter du kan bruke.

1.3 Verdier

Speiding skal være trygt for alle. Dette innebærer at KFUK-KFUM-speiderne skal være et sted hvor grenseoverskridende adferd ikke skjer. For å kunne gjenkjenne grenseoverskridende adferd er det viktig at vi som ledere vet hva grenseoverskridende adferd er, og hvordan vi kan forebygge dette. Det er viktig at det finnes tydelige grenser for hva som er greit og ikke. Det betyr at vi som ledere må reflekterer rundt vår egen adferd og hvilke grenser vi setter. Speiderne skal også involveres i det forebyggende arbeidet, og det er derfor viktig at vi også snakker med speiderne om grenseoverskridende adferd.

2. Planlegge økter

Før du begynner å se på byggeklossen i [2.2](#) og [2.3](#) er det anbefalt å lese gjennom [punkt 2.1](#), som gir tips til hvilke hensyn som skal tas i planleggingsprosessen.

2.1 Planlegging og gjennomføring av økter

Det er viktig at du som skal holde en økt om grenseoverskridende adferd er godt forberedt, og føler deg komfortabel med å snakke om temaet. Hvis ikke, kan det være lurt å gjøre det sammen med en annen, eller invitere noen til å holde økten for dere. Ta kontakt med kretsstyret før å høre om dere har noen lokale ressurspersoner eller kontakt ledertreningsansvarlig på

forbundskontoret dersom du ønsker støtte fra noen.

Tilpass økten slik at den passer deg og deltakerne. Du kan fint dele opp materiellet, og gjennomføre flere korte økter. Når du planlegger økten eller øktene bør du tenke gjennom:

- Hvor mange er vi?
- Hvor god tid har vi?
- Hvem er deltakerne? Antall, alder, erfaring, hvor godt kjenner man hverandre?
- Har vi gjennomgått noe av dette før? Eventuelt når og om det burde tas på nytt?
- Hva er viktigst og mest relevant for oss?

Når du har tenkt gjennom punktene over kan du gå gjennom byggeklossene i 2.2 og 2.3 og sette sammen din egen økt eller bruke et av forslagene under punkt 3 *forslag til økter*.

Byggeklossene er delt inn i tre grupper: *Skal*, *bør* og *kan*. Dette er for å gjøre det lettere å prioritere hva du skal ha med i økta. Hvilken kategori de forskjellige byggeklossene er delt inn i står i kursiv under overskriften til de forskjellige byggeklossene.

- *Skal* er innhold som er essensielt å ha med i en økt om grenseoverskridende adferd.
- *Bør* er innhold som bidrar til bedre forståelse av tematikken og er med på å skape rom for refleksjon.
- *Kan* er innhold som benyttes for å gå dypere inn i tematikken, og kan bidra til å gjøre økten mer interessant.

2.2 Byggeklosser: Hva er grenseoverskridende adferd og hvordan forhindre det

2.2.1 Innledning

Skal

En økt om grenseoverskridende adferd skal ha en god innledning. I innledningen skal det poengteres at alle er velkomne og akseptert for den de er. Understrek at det er greit å synes at noe er ubehagelig å snakke om, og at det er lov til å trekke seg ut hvis man ikke vil være med lenger. Under finner du punkter om hva en innledning kan inneholde, og forslag til innledninger.

Punkter som kan være med i en innledning:

- Ønske velkommen
- Fortelle hva som skal gjennomgås i økten
- Fortelle hvordan økten er bygd opp og om det skal være noen pauser
- Det er også viktig å fortelle at alle skal bli akseptert for den de er i denne økta og at det er greit å trekke seg tilbake hvis det er noe som er ubehagelig

Under er forslag til innledning. Du kan bruke en av disse, eller bruke de som inspirasjon til å skrive din egen.

Forslag 1

"Nå skal vi snakke om grenseoverskridende adferd og hvordan vi kan forebygge dette i speideren. Flere av dere har sikkert vært med på å snakke om dette før, men det er fortsatt viktig å snakke om så vi alle er enige om hva vi mener er greit og ikke. Grenseoverskridende adferd kan være vanskelig å snakke om så det er helt greit hvis det er noe dere synes er ukomfortabelt å diskutere. Det er greit å trekke seg ut av samtalen, men jeg vil gjerne at dere er her. Vi skal både diskutere noen caser og diskutere hva vi kan gjøre for å forebygge grenseoverskridende adferd."

Forslag 2

"I denne økten skal vi snakke om grenser, grensesetting og krenkelser. Vi skal ha noen caser og en del diskusjoner. Det er lov til å ikke delta i samtalen dersom man ikke ønsker det. Det er også lov å trekke seg fra øvelser som man ikke ønsker å delta i, da kan man sette seg på stolen og se på resten av øvelsen derfra. Dersom noe av det vi snakker om gjør at du kommer på noe som du ønsker å prate om så si ifra i pausen så skal vi hjelpe deg å komme i kontakt med noen som kan hjelpe deg med det."

Forslag 3

"Jeg vil begynne med å si at du er velkommen her akkurat sånn som du er, om du liker gutter eller om du foretrekker jenter, eller du ikke vet helt hva eller hvem du liker, du er en bra person akkurat slik du er!"

Temaet for i dag er det å sette grenser, og vi skal snakke om grenser og sex. Noen av dere tenker kanskje mye på dette, noen har kanskje prøvd, noen har ingen erfaringer, noen har kanskje noen vanskelige opplevelser som dukker opp. Alt det er helt greit og vanlig! Her skal du få være akkurat den du er, og du deltar på egne premisser. Hvis du trenger det, så skal du få være i fred. Det er ikke alltid noen god grunn til at vi reagerer slik vi gjør, det er bare sånn, og det er greit! Du sier akkurat så mye du vil, og ingen forventer at du skal si noe du ikke vil.

Det som blir sagt, hører hjemme her i dag, og skal ikke sies videre til andre. Kan vi være enige om det? Ikke fordi det er hemmelig, men for at dere skal være trygge på at ingen forteller videre noe du har sagt, og tar det ut av sin sammenheng. Vis respekt for de andre og deres meninger."

2.2.2 Fakta

Bør

Under følger fakta og definisjoner du kan presentere for deltakerne. Å kjenne til begreper og deres definisjoner, er viktig grunnlag for videre diskusjoner innenfor tematikken. Du finner også forslag til hvordan du kan presentere faktaene til deltakerne.

Definisjoner

Det kan være utfordrende å definere grenseoverskridende adferd. Dette er fordi hva som oppfattes som grenseoverskridende adferd er subjektivt, altså at det varierer fra person til person. Én speider synes kanskje det er koselig å få klem av lederen sin, mens en annen synes det å få en klem av lederen er ubehagelig. I det siste tilfellet kan denne klemmen regnes som grenseoverskridende adferd. Hva som regnes som grenseoverskridende adferd er dermed personlig og subjektivt. Vi finner likevel noen felles definisjoner på hva som regnes som grenseoverskridende adferd, og deltakerne bør kjenne til disse:

Definisjoner fra ressursheftet "Trygg og sikker speiding"

Grenseoverskridende adferd/ seksuell trakassering:

Handlinger som bryter med de grenser en person har for å beskytte seg selv. Det kan være seksuell oppmerksomhet som er uønsket og plagsom, eller adferd som oppleves ydmykende og/eller invaderende for den som rammes. Seksuell trakassering kan være verbal (skjellsord,

kommentarer, oppfordring om seksuelle tjenester), ikke-verbal (bilder, chat, SMS, spredning via internett/mobil) eller fysisk (ufrivillig seksuell kontakt, beføling, kyssing). Det er opplevelsen til den som er utsatt for handlingen, og ikke intensjonen til den som utfører handlingen som avgjør om det er grenseoverskridende adferd/seksuell trakassering

Seksuelle overgrep:

Seksuelle handlinger utført mot noen som ikke gir eller er i stand til å gi samtykke. Eksempelvis voldtekt, berøring av kjønnsorgan og bryst, fotografere, lagre eller videreformidle seksualiserte bilder. Seksuelle overgrep er straffbare etter norsk lov (Straffeloven kap. 26). Seksualiserte handlinger overfor barn under 16 år er i utgangspunktet alltid straffbart

Fysiske overgrep:

at en person volder smertelig og kroppslig skade på en annen person.

Psykiske overgrep:

at en person skader, skremmer eller på annen måte krenker en annen person, gjennom trusler, mobbing, eller ulike former for maktmisbruk.

Andre definisjoner

En krenkelse:

Enhver handling eller adferd mellom personer i et asymmetrisk maktforhold, hvor den som har størst makt anvender en seksualisering av relasjonen på en slik måte at den andres intimitetsgrenser blir krenket – Tormod Kleiven

En seksuell krenkelse eller et overgrep:

er enhver handling eller adferd mellom personer i et asymmetrisk maktforhold, hvor den som har større makt utnytter maktbalansen, seksualiserer relasjonen og krenker intimitetsgrenser.

Grenseoverskridende seksuell adferd:

er handlinger som bryter med de grensene som en person har for å beskytte sin egen integritet. Det kan være seksuelle tilnærmelser, oppfordring til seksuelle tjenester, verbal eller kroppslig adferd av seksuell natur som oppleves ydmykende eller invaderende.

Grenseoverskridende seksuell adferd kan rammes av straffeloven: «*Den som skaffer seg eller en annen seksuell omgang ved misbruk av stilling, avhengighetsforhold eller tillitsforhold, straffes med fengsel inntil 6 år*», men trenger ikke å gjøre det. Grenseoverskridende adferd er alvorlig i en organisasjon og for den som krenkes også dersom det ikke er straffbart.

Fakta om seksuelle overgrep

Under følger noen fakta om seksuelle overgrep, hentet fra NOVA og Kripos. Faktaene kan være med å skape bevissthet rundt omfanget av seksuelle overgrep:

- Størstedelen (80 %) av overgrepene er begått av en som barnet/ungdommen kjenner. Nesten halvparten av disse ble begått av jevnaldrende.
- Overgrepene kan vare fra ett overgrep til gjentatte overgrep over mange år.
- Overgrep begås av både menn og kvinner.
- 33% av norske kvinner og 11% av norske menn har opplevd noen form for seksuelt overgrep i løpet av livet.
- 21% av norske kvinner og 8% av norske menn har opplevd minst én form for seksuelt overgrep før fylte 18 år.
- 23% av unge har opplevd en seksuell krenkelse før fylte 18 år.

- Flere jenter enn gutter blir utsatt for seksuelle krenkelser. 30% jenter og 11% gutter har opplevd seksuell krenkelse før fylte 18 år.
- 14% av jenter og 3% av gutter (18 år) har opplevd handlinger som defineres som voldtekt
- Mer enn halvparten av overgrep begås av jevnaldrende og de fleste blir utsatt for handlinger av en de kjenner
- 21% har opplevd en for vold fra en forelder før fylte 18 år
- I 2018 ble det anmeldt 2 263 voldtekter hvor 576 av dem var voldtekt av barn under 14 år.
- Det ble anmeldt totalt 8 393 seksuallovbrudd i 2018.
- For voldtekter av personer over 14 år er minst 40% begått av noen personen kjente.
- For voldtekter av personer under 14 år er 57% begått av noen i familien eller andre barnet kjenner.

Kilder:

- ["Ung Vold" Nova, 2016.](#)
- [Kripos sin rapport for voldtektsituasjonen i Norge, 2018.](#)

Avvergingsplikt (opplysningsplikt til politi)

Straffelovens §196. Plikt til å avverge et straffbart forhold, forteller at vi alle har en avvergingsplikt og en opplysningsplikt knyttet til straffbare forhold:

"Med bot eller fengsel inntil 1 år straffes den som unnlater gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen er eller vil bli begått."

Under følger noen forslag til måter å presentere faktaene på

Forslag 1

Skriv 23, 11, 30, 80 på en tavle eller ha dem opp på PowerPoint eller lignende. Spør så deltakerne: Hva står disse tallene for? Her kan deltakerne få gjette, eller diskutere i grupper for de kommer med svar i plenum. Deretter kan du som instruktør komme med faktaene:

- 23% har opplevd minst en seksuell krenkelse før fylte 18 år.
- 11% av norske gutter har opplevd minst en seksuell krenkelse før fylte 18 år.
- 30% av norske jenter har opplevd minst en seksuell krenkelse før fylte 18 år.
- Nesten 80% av seksuelle krenkelser ble begått av noen den krenkede kjente.

Forslag 2

Deltakerne får tallene (23%, 11%, 30% og 80%) og faktaene (står over). Si at et tall hører sammen med en fakta, også skal deltakerne prøve å sette sammen tall og fakta. Dette kan godt gjøres i grupper. Gruppene kan så legge fram sitt forslag i plenum, før du viser fasiten. Så kan dere diskutere resultatet. Var det stor forskjell mellom deltakernes svar og fasiten? Hvorfor tenkte deltakerne slik de gjorde? Er de overrasket over tallene fra NOVA-undersøkelsen og Kripos?

Forslag 3

Deltakerne får faktaene, men bare uten tallene foran prosenttegnet. Deretter skal deltakerne prøve å gjette prosentene. Dette kan gjøres i plenum eller i grupper før det tas opp i plenum. Etterpå får deltakerne fasiten. Så kan du godt sammenligne deltakernes svar og fasiten og innlede en diskusjon. Er deltakerne overrasket over fasiten? Hvorfor kom deltakerne med de

forslagene de gjorde?

2.2.3 Caser

Bør

Caser kan være en god måte å skape diskusjoner i en økt om grenseoverskridende adferd. Et godt tips er å starte diskusjoner med en case, da casen ikke handler direkte om deltakerne og miljøet deres. Casene tar for seg ulike temaer og inneholder spørsmål for videre diskusjon. Dere trenger ikke diskutere alle spørsmålene, se an hvordan diskusjonen utvikler seg og hvor god tid dere har. Casene kan diskuteres i mindre grupper, i plenum, eller først i mindre grupper også i plenum.

Case 1 – Maktforhold

Lars, som er ett år eldre enn Ida (deltaker på aktivitet), har vært leder for Ida på et kurs. Ida spør Lars om Lars kan legge til Ida på Snapchat (bilde- og videodelingstjeneste). Lars legger til Ida på Snapchat. Når de kommer hjem fra kurset har de litt kontakt via Snapchat, men for det meste informative og morsomme snapper som er sendt til de fleste i kontaktlisten. Disse snappene har vært uskyldige og uten ubehagelig innhold. Etter noen måneder spør Lars om ikke Ida kan sende bilder av seg selv i treningstøy. Ida tenker at det jo er litt rart, men Ida tenker at det ikke er noe avslørende og dermed ikke noe problem. Ida har en trenings-BH som er rosa, og i ett av bildene, kan man så vidt se at det er noe rosa under. Lars spør da hva hun har under og vil få bilde av det. Ida tenker jo at det er helt i orden og passer på å kun få med delen av BHen over brystene. Lars og Ida sender en del snaps videre med omtrent likt innhold. En dag sender Lars bilde av seg selv etter han har dusjet, med kun et håndkle rundt livet og ber om å få det samme av Ida. Ida synes det er vanskelig å si nei. Hun føler seg jo heldig som får oppmerksomhet fra Lars, han var tross alt den mest populære instruktøren på kurset hun var på. Ida sender derfor et bilde av seg selv uten BH, men unnlater å ta med ansiktet. Dagen etter får hun en uggen følelse, det føles som om hun har vist mer enn hun ville. Lars vil ha flere bilder, men Ida vet ikke hva hun skal gjøre.

Spørsmål:

- Hva skjer i denne situasjonen?
 - Hvorfor reagerer Ida på den måten hun gjør?
 - Var det riktig av Lars å legge til Ida på Snapchat?
 - Var det riktig av Lars å be om et nakenbilde av Ida?
 - Er Lars og Ida jevnbyrdige parter?
-

Case 2 - Vold, fysisk makt

Gunnar har vært speiderleder i mange år. Han har vært vandrerleder lenge, men har tatt over oppdagerne denne høsten. Han har hatt en veldig stressende dag på jobb, og vet at han må jobbe mer i kveld når han kommer hjem. I tillegg har han glemt støvlene i den andre bilen og er klissvåt på beina allerede før møtet har startet.

Det er godt oppmøte og 20 speidere kommer til møtet. De går til sin faste bål plass. Det er høstens første bål. Gunnar har en samling med alle barna og forklarer at det er farlig å gå helt bort til bålet.

De begynner møtet med en lek mens bålet brenner og blir klart for grilling. Etter leken løper alle ungene bort til bålet mens Gunnar og assistentleder Henrik finner frem maten. Noen av gutta har funnet noen pinner som de begynner å pirke i bålet med. Gunnar sier rolig ifra at de står for nær bålet. Speiderne flytter seg en liten stund, men leken er snart i gang igjen og Gunnar må si ifra igjen. Etter en liten stund er speiderne tilbake ved bålet. De begynner å knuffe og Gunnar ser at det kan bli farlig. Han løper bort, griper tak i armene på den av speiderne som står nærmest og roper *kom deg bort fra bålet sa jeg*, rister ham og setter ham bestemt ned på bakken et stykke unna bålet.

Samtale ved bordene:

Velg tre personer som skal være A, B og C (oppgavene for de tre leses opp etter hvert, for å skape full konsentrasjon om en historie om gangen).

- A skal gjenfortelle historien på nytt. Det er Gunnar som forteller.
- B skal gjenfortelle historien på nytt. Denne gangen er det Mats (en speider) som forteller. Han satt på en stubbe like ved og så det hele. Mats blir slått hjemme, men det er det ingen som vet.
- C gjenforteller siste historie. Denne gangen er det Henrik (assistentleder) som forteller. Henrik er 19 år og har vært oppdagerleder i to år. Forrige vinter måtte Henrik ringe ambulanse etter at en av speiderne hadde falt i bålet.

Spørsmål:

- Har dere forslag til hvordan Gunnar burde håndtert situasjonen?
- Hva bør Gunnar gjøre nå?
- Hva ville du gjort om du var med på denne turen som leder sammen med Gunnar?
- Hvor går grensa for bruk av fysisk makt? Hva med kjefting?
- Alle kan gjøre feil, hvor mye feil er det lov å gjøre?
- Er det lov å kjenne seg igjen i Gunnars reaksjon? Når vi er slitne og i tillegg blir skikkelig redde (for eksempel for at noen skal skade seg) kan det lett resultere i sinne. Jeg tror de fleste både foreldre og speiderledere har kjent på den følelsen. Hva gjør vi med den?

Case 3 - Intimsoner

Lederens fortelling: "Ved leirbålet i går var det en av speiderne som var dårlig kledd og frøs. Jeg hadde leirbålskappa med, så vi delte den. Man vil jo ikke at speiderne skal komme hjem forkjøla etter turen heller."

Speidernes fortellinger (del ut fire lapper til fire ulike personer):

- Lapp 1: "Ved leirbålet i går hadde jeg glemt genser og var skikkelig kald. Heldigvis var det en av lederne som delte leirbålskappa si med meg så jeg fikk fort varmen igjen."
- Lapp 2: "Ved leirbålet i går tok han superkjempe lederen kappa si rundt meg og vi satt der tett i tett hele kvelden. Jeg gleder meg til i kveld, jeg håper det skjer igjen!"
- Lapp 3: "Ved leirbålet i går kom det en leder og satt seg tett inntil meg og la til og med leirbålskappa si rundt meg. Jeg synes det var ekkelt, men jeg visste ikke hva jeg skulle gjøre. Nå sier de andre at vi sikkert skal bli kjæresten. Jeg har litt vondt i magen så i kveld tror jeg ikke at jeg kan gå på leirbålet."
- Lapp 4: "Ved leirbålet i går var det en av lederne som tok leirbålskappa i rundt den jeg satt ved siden av. Jeg tror han tok vennen min på låret når ingen kunne hva som skjedde under der. I kveld skal jeg passe meg for å ikke sette meg ved siden av den lederen!"

Spørsmål:

- Kunne dette skjedd i speidergruppa deres?
- Er dette grenseoverskridende adferd?
- Hva kan du gjøre hvis du opplever/ observerer noe slikt?
- Hva kunne lederen gjort bedre?

- I hvilke situasjoner tenker dere det er viktig å være oppmerksom? (Ta med hvis de ikke nevner det selv: Grenseoverskridende leker, og ved vekking i telt og på soverom).
-

Case 4 - Leirbålsleker

Casen er hentet fra nettkurset for nye ledere. Se gjerne videoen sammen på kmspeider.no/velkommensomleder eller les casen under.

Speidergruppen din er på tur sammen med en vennsgruppe. To rovere har fått i oppdrag å lage leirbålsunderholdningen på kvelden. Det er en flott kveld. Mørket har senket seg og bålet brenner lystig. Alle ser ut til å kose seg og det er god stemning. Midtveis under leirbålet ber de to roverne om åtte frivillige til å bli med på en lek. De trenger fire jenter og fire gutter. Nesten alle speiderne rekker opp hånden, og roverne plukker ut åtte personer. De frivillige blir delt inn i par. En gutt og en jente. Jentene får beskjed om å legge seg ned på ryggen. Deretter heller roverne tjue peanøtter på hver av jentene. Peanøttene ligger på brystene, magen og i skrittet. Guttene får så beskjed om å spise opp peanøttene, men de får ikke bruke hendene. Den som er raskest vinner. Tilskuerne hoier, roper og fryder seg. Du ser at noen av de frivillige ikke liker situasjonen. Hva gjør du?

Spørsmål:

- Ja, hva gjør du? Og hvorfor?
 - Hvordan kan man unngå slike situasjoner?
 - Til gruppen: Hva slags kultur er det i gruppen for slike leker? Hva slags kultur er ønskelig? Kan dere komme på noen leker som dere ikke synes er ok?
-

Case 5 - Kjærester

Kari og Per er rovere i samme gruppe, og blir kjærester på landsleir. De er mye borte fra gruppeområdet, kysser så andre ser det og sitter tett sammen. De er lite interesserte i hva som ellers foregår i gruppen og på leiren.

Spørsmål:

- Hvordan forholder du deg som leder til Kari og Per?
 - Det er omtrent umulig å unngå at speidere/rovere blir kjærester. Så hva er ok oppførsel for et kjærestepar i speideren? Er dette avhengig av alder?
-

Case 6 - Sex

På leir går det rykter om at et kjærestepar i din speidergruppe har ligget sammen. Det er en rover på 18 år har ligget med en speider på 16 år.

Spørsmål:

- Hva gjør du?
 - Hva om begge var 16 år?
 - Er det greit fordi de er kjærester?
 - Er det forskjell på samtykke og ikke?
-

Case 7 - Åpenhet

Casen er fra nettkurset for nye ledere. Se gjerne videoen sammen på kmspeider.no/velkommensomleder eller les casen under.

Dere har et møte i skogen og lager drikkekopper av tre. Dere har en speider som har vært vanskelig på de siste møtene. På møtet i dag har han ikke fulgt med, vært rappkjeftet mot alle lederne og plaget flere av de andre speiderne. Dere har irettesatt han flere ganger. Det er på slutten av møtet, alt ser ut til å ordne seg, og flere av speiderne har fått ferdig trekoppene sine. Plutselig hører dere roping og dere ser at den rappkjeftede speideren hiver trekoppen til en annen speider inn i bålet. Medlederen din sier med sammenbitte tenner at «nå er det nok», løper etter speideren, griper han kraftig i overarmen, drar han inn i skogen, ute av syne, til høylytte protester. Hva gjør du?

Spørsmål:

- Ja, hva gjør du?
 - Er dette grenseoverskridende adferd?
 - Hva kunne vært gjort for å forhindre denne situasjonen?
 - Vet du selv hvordan du reagerer når du er sliten, irritert og lei?
 - Til gruppen: Har dere et ledermiljø og en lederkultur der man kan ha en åpen diskusjon om dette? Er det akseptabelt å snakke sammen om hverandres handlemåter og væremåter?
-

Case 8 - Mobbing

Hentet fra Norges speiderforbund sitt materiell om trygge og inkluderende møter.

Bjørn har vært speider siden han var på Ingrid sin alder. Han synes det er gøy å være leder og studerer til å bli lærer. Ingrid har vært speider i et år. Bjørn synes Ingrid er en søt jente som ligner på lillesøsteren hans. De setter seg på en benk ved speiderhuset, og etter en stund foreller Ingrid at noen i et friminutt på skolen hadde ropt «mora di er ei hore!». Bjørn forklarer så godt han kan at det var dumt sagt. De kunne like gjerne sagt at moren hennes var en tyv eller en sjiraff. Da ler Ingrid. Men så begynner hun plutselig å gråte. Det er ikke bare på skolen Ingrid får høre stygge ting. Hun har dessuten blitt dyttet ved flere anledninger. Det har også skjedd på speidermøtene.

Ingrid spurte: – Hvorfor får jeg ikke være med? Hva har jeg gjort? Bjørn følte seg hjelpeløs. Han hadde ikke merket noe.

Mobbing i en gruppe kan være vanskelig å oppdage, og Bjørn hadde ikke merket noe til dette. Men nå fortalte Ingrid hvordan hun opplevde det, og derfor må Bjørn naturligvis handle. Ingrid opplever å bli utestengt både i skolen og på speideren.

Spørsmål:

- Er det Bjørns ansvar å handle både på speideren og overfor skolen? (Velg ett av alternativene under).

Ja - Bjørn bør gjøre noe for å bedre situasjonen for Ingrid, både på skolen og i speideren. Han bør først avtale med Ingrid hva han kan fortelle til foreldrene hennes, og hva han kan informere de andre speiderlederne om. Han bør også oppfordre foreldrene til å ta kontakt med skolen om hvordan Ingrid har det der, og be om at skolen tar tak i problemet. Hvis foreldrene ikke reagerer, må han vurdere hva han skal gjøre videre.

Ja og nei – Det er Bjørn sitt ansvar å handle på speideren, men ikke ovenfor skolen.

Nei - når Ingrid har betrodd seg til Bjørn, er det viktig at han som voksen gjør noe for å forbedre situasjonen for henne, både i speideren og på skolen. Han bør først avtale med Ingrid hva han kan fortelle til foreldrene hennes, og hva han kan informere de andre speiderlederne om. Han bør også oppfordre foreldrene til å ta kontakt med skolen om hvordan Ingrid har det der, og be

om at skolen tar tak i problemet. Hvis foreldrene ikke reagerer, må han vurdere hva han skal gjøre videre.

- Hva bør Bjørn gjøre?
-

Case 9 - Mistanke om leders oppførsel

Hentet fra LNU Trygg.

En av de voksne lederne på leiren har oppført seg litt merkelig og søker stadig kontakt med en av speiderne som er 12 år. I utgangspunktet tenker du at det er positivt, da speideren ikke kjenner så mange fra før og går mye alene og derfor synes å ha behov for litt ekstra oppmerksomhet. Likevel er du av en eller annen grunn usikker på lederen og kontakten dem imellom, og har en magefølelse på at noe kan være galt.

Du er selv på leiren som leder.

Hva gjør du?

- Sett opp tre ulike alternativer for hvordan du kan handle og diskuter i gruppa.
- Hvilke av alternativene er gode og hvilke er dårlige?

Punkter som bør komme fram i oppsummeringen av denne casen:

- I denne situasjonen vet du ikke sikkert hva som skjer. Men du har en plikt, ifølge loven, til å bidra til å avverge vold og overgrep. Det betyr at ettersom du har en mistanke, må du handle.
- Her er det for det første viktig å underrette din overordnede, for eksempel gruppeleder, eller leirsjef. Vedkommende bør da følge forbundets retningslinjer og underrette videre i organisasjonen f.eks. generalsekretær.
- I selve situasjonen er det nødvendig å avverge og stoppe eventuell grenseoverskridende adferd. Det er mest sannsynlig leirsjef som vil være ansvarlig for dette. Han eller hun må sørge for at den aktuelle lederen og deltakeren ikke er alene sammen slik at overgrep ikke kan forekomme.
- Det går for eksempel an å vise retningslinjene til forbundet som sier at ledere ikke skal være alene med speidere på tomannshånd, når leirsjefen (evt. annen ansvarlig leder) snakker med lederen.

Gale svar her, kort oppsummert:

- Å ikke gjøre noe.
 - Å gripe inn på en måte som ikke ivaretar de involverte. For eksempel ved å gjøre noe som skaper rykter.
-

Case 10 - Flørting

Hentet fra LNU Trygg!

Det er kveldssamling på hyttetur i forbindelse med et kurs eller troppstur for patruljeførere, assistenter og de yngste roverne. Deltakerne er mellom 13-18 år.

Mange har samlet seg foran peisen, og sitter eller ligger på gulvet. En gutt på 17 og en jente på 13 har lenge flørtet mye og hatt mye fysisk kontakt i løpet av helgen. Nå ligger de to tett inntil hverandre foran peisen, og synes som om de bare har øye for hverandre. Han stryker henne på

ryggen, hun smiler til ham og kryper enda tettere inntil ham. Han begynner etter hvert å stryke henne nedover rumpa og lårene. Du er usikker på om han stryker henne mellom lårene.

Hva gjør du som leder på kurset/turen? Diskuter i grupper eller to og to.

Punkter som bør komme fram i oppsummering av denne casen:

- I denne situasjonen foregår det seksuelle handlinger mellom en over seksuell lavalder (16 år) og en under. Dette er ifølge loven forbudt. Dessuten er den ene parten her også under 14 år, noe som gjør situasjonen ytterligere alvorlig.
- Det er stor aldersforskjell på de to, men modenhet varierer. De kan være «jevngamle i hodet». Dette er viktig å huske på, men det endrer likevel ikke situasjonen. Å ha seksuelle relasjoner med noen under 14 er straffbart, uavhengig av modenhet.
- For det første må du håndtere selve situasjonen med mål om å få denne adferden til å opphøre ved å forklare de to hvorfor dette ikke er greit.
- Dette bør gjøres på en måte som ivaretar begge parter. Ta for eksempel de to til side sammen ved å spørre om de kan komme og hjelpe deg med noe på kjøkkenet og ta så en prat med dem.
- Det er viktig at du tar en prat med begge og ikke kun for eksempel gutten, da vil jenta kunne føle seg umyndiggjort
- Du kan også forklare dem at man ikke skal være så intime som de var med andre mennesker til stede. Dette er ikke greit i speideren
- For det andre må du vurdere hva du skal gjøre videre, skal du varsle foreldre eller politi
- Her må du vurdere hvor alvorlig du opplever situasjonen
- Det kan være lurt å kontakte foreldre, slik at de er klare over «forholdet» og har mulighet til å gjøre noe med dette.
- Du må også legge en plan for hva du skal gjøre dersom dette gjentar seg. Du kan vurdere det slik at det ikke er nødvendig å varsle etter én hendelse, men dersom de etter praten ikke slutter, blir det nødvendig å varsle, også politi.

Gale svar her, kort oppsummert:

- Å ikke foreta deg noe.
- Å foreta deg noe som innebærer at du ikke ivaretar alle parter. For eksempel ved å håndtere situasjonen ved å gi beskjed om at denne adferden er uønsket foran alle de andre deltagerne.

Case 11- Rykter

Hentet fra LNU Trygg!

Du er aktiv rover, men har ingen tillitsverv eller lederoppgaver. Under en hyttetur eller et helgekurs sitter du og fire andre deltagere rundt et bål og skravler på kveldstid. En av dem som sitter rundt bålet, Sofie, forteller at hun har hørt at Even fra din lokale speidergruppe «har hatt en greie med» en i den sentrale ledelsen i speideren, (for eksempel kretsstyret eller rovernemnda) men hun vet ikke hvem. Even er 15 år, snart 16, og var veldig aktiv før, men har i den siste tiden ikke møtt opp på så mange møter og arrangementer. Anders, en annen av dem som sitter rundt bålet, sier at han har hørt at det ikke var «en greie», men at Even opplevde det som ekkelt og ubehagelig. Sofie trekker på skuldrene og sier at det ikke er det hun hørte. Samtalen slutter der og dere går inn for å spise kveldsmat. Du kjenner ikke Even så godt og vet ikke hvem i ledelsen det kan dreie seg om.

Hva gjør du i denne situasjonen?

Punkter til diskusjon:

- Skal du forsøke å finne ut noe mer om det som har skjedd?
- Skal du si ifra til noen, og i så fall til hvem?
- Hva er ditt ansvar i denne situasjonen og hvor går grensene for hva som er ditt ansvar?

Punkter som bør komme fram i oppsummeringen av denne casen:

- Det er alltid riktig å varsle dersom man har en mistanke om at noen utsettes for grenseoverskridende adferd – og det har du i denne situasjonen.
- Du vet at det finnes et rykte og dessuten at Even har vært fraværende fra situasjonen i det siste. Det er mer enn nok informasjon til at du burde si ifra.
- Som medlem har du da ansvar for å fortelle det du vet til den som er ansvarlig for å motta varsler i speideren, siden den anklagede i dette tilfellet har verv i organisasjonen, skal det meldes fra direkte til generalsekretær.
- Du skal heller ikke bidra til ryktespredning. Du skal med andre ord ikke fortelle om situasjonen til noen andre.
- Dersom du er usikker på hvem du skal varsle til er det helt i orden at du rådfører deg med en leder, så lenge denne lederen ikke er med i den aktuelle ledelsen (for eksempel kretsstyret eller rovernemnda).
- Du har derimot ikke ansvar for å «etterforske» eller kartlegge situasjonen. Med andre ord skal du ikke forsøke å finne ut mer og spørre og grave. Det kan gjøre stor skade og gjøre situasjonen vanskeligere for alle involverte, særlig for Even.

Gale svar her, kort oppsummert:

- Ikke foreta deg noe.
- Foreta deg «for mye» ved å begynne å etterforske situasjonen.

Case 12 – Telefon fra mor etter leir

Hentet fra LNU Trygg!

Denne casen er mest relevant for rovere/ledere som skal være med å arrangere større arrangementer, eller ha ansvar for turer.

Du er leder og har vært med å arrangere en leir for medlemmer i aldersgruppen vandrere. Du har vært en av de hovedansvarlige under leiren. Alt går veldig fint og det virker som deltakerne har hatt en flott uke sammen. Du har nå reist på ferie for å nyte siste del av sommerferien.

Plutselig ringer telefonen med en illsint mor i andre enden. Hun forteller at hennes datter på 14 år har brutt sammen og fortalt om en hendelse fra leiren som moren nå klandrer deg for.

Ifølge moren har datteren hennes en av kveldene lagt seg i en av guttenes telt for å «kose». Gutten er også 14 år. Datteren har fortalt at dere som ledere gikk rundt til teltene før rosignal for å si god natt. Datteren mener at en av de voksne lederne så at hun lå i hans telt og at de kom med en kommentar som oppmuntret dem til å sove sammen. «Kosen» mellom datteren og gutten utviklet seg og gikk, ifølge moren, langt over streken, ettersom han ville mer enn henne.

Mora er rasende og ønsker å høre hva du har å si. Hun hadde tillit til at ungene på leiren ble passet på av voksne mennesker og at slike episoder ikke skulle skje. Hun truer med å ringe landsstyret/generalsekretæren og vil også kontakte flere av foreldrene til speiderne som deltok på leiren for å fortelle om det som har skjedd og be dem vurdere å melde barna sine ut av speideren.

Du husker ikke episoden, men vet at det har vært vanlig å gi speiderne litt rom til hverandre på leir. Ofte er det slik at mange flørter og dere som ledere har erkjent at dere ikke kan «fotfølge» speiderne. Mange av lederne synes det er viktig å gi speiderne litt frihet og at det skal være kult å

være med på leir, en uke borte fra foreldrene. Du vet også at moren som ringer er kjent for å være overbeskyttende og at andre i organisasjonen skygger unna henne fordi hun stiller store krav og ofte kan være krass og urimelig.

Hva gjør du nå?

- Hva skal du svare moren som ringer?
- Vil du foreta deg noe mer etter at du har snakket med henne?
- Hvordan vil du forholde deg til henne senere?
- Vil du endre på noen av rutinene for framtidige leirer for å unngå at en slik situasjon gjentar seg?

Punkter som bør komme fram i oppsummeringen av denne casen:

- Telefonsamtalen fra moren bør behandles som et varsel om grenseoverskridende adferd på leir.
- Hva svarer du moren?
 - o Til moren bør du derfor svare at det er flott at hun sier ifra og at dere vil håndtere saken internt så godt dere kan for å ivareta alle parter. Grenseoverskridende adferd tolereres ikke i speideren, og dere tar dette svært alvorlig.
 - o Videre bør du si at dersom hun og datteren mener det har skjedd et lovbrudd og ønsker å politianmelde dette vil speideren som organisasjon støtte dem i dette.
 - o Du bør be henne om å ikke ringe rundt til andre foreldre, dette vil skape rykter, som kan skade gutten det er snakk om, men ikke minst hennes egen datter.
 - o Hun må gjerne ringe generalsekretær som er ansvarlig for mottak av varsler i speideren, men du kan og si at det kommer du uansett til å gjøre fordi du må varsle dette videre.
- Håndtering av saken:
 - o Du skal rapportere varselet videre til kretsleder/ generalsekretær.
 - o Deretter vil generalsekretær håndtere varselet i tråd med retningslinjer og rutiner.
- Til ettertanke:
 - o Dere bør i etterkant ta en vurdering på om dere kan endre rutiner for å minske risikoen for at slike situasjoner oppstår på fremtidige leirer – burde dere for eksempel bli strengere på hvor deltagerne sover, ha økt fokus på grenser og retningslinjer og gi bedre informasjon til deltagerne om hvordan de kan varsle?

Hva dere ikke burde gjøre, kort oppsummert:

- Avvise moren som overbeskyttende og streng og derfor ikke ta varselet på alvor.
 - Forsøke å håndtere saken selv.
-

2.2.4 Øvelser

Kan

Øvelser er en fin måte å få et avbrekk i en økt og få et litt annet perspektiv på ting. Øvelser kan la deltakerne få kjenne litt på ting som intimgrenser og dermed åpne for diskusjon. Husk på at noen av deltakerne kanskje synes øvelsen er ukomfortabel, eller ikke har lyst til å være med på øvelsen. Derfor er det viktig at du sier ifra at det er greit hvis noen ikke vil være med, og at hvis noen blir ukomfortable og ikke vil delta på øvelsen lenger er det helt greit.

Øvelse 1 - Stoppøvelsen

- Hvordan kan jeg vite når jeg har tråkket over en annens grense?
 - Hvordan ivaretar jeg mine egne grenser?
 - Hvordan snakker vi sammen om hvor grensene går?
1. Gå sammen to og to, en er A og en er B. Alle A-ene stiller seg opp langs den ene veggen, to skritt fram fra veggen, og B-ene langs veggen på motsatt side, to skritt fra fra veggen. Stå slik at man står rett overfor den man er i par med. Under denne øvelsen skal man ikke snakke sammen. Det som vi skal gjøre, er å gå sakte mot hverandre flere ganger, slik som jeg forklarer. Vi skal stå mot hverandre i en avstand som du synes ville være passe for å snakke sammen f.eks. Underveis stiller jeg noen spørsmål som du bare skal tenke på for deg selv.

2. Alle A-ene skal stå helt i ro. B-ene skal gå rolig mot den som de er i par med, når jeg sier vær så god. A-ene har ikke lov til å si noe. B skal stoppe når du selv opplever at du står passe langt fra den andre. Er det noen spørsmål? Vær så god!
Nå har alle stoppet, så bra.
Tenk gjennom nå, uten å si noe høyt:
Til dere som er B: Hvordan kjennes det å stå akkurat der hvor du står nå? Skulle du ønske at du hadde stoppet litt før, eller gått litt lenger?
Til dere som er A: Synes du B står for nær eller for langt borte i forhold til hva du er komfortabel med? Hvordan var det å få den andre gående mot seg, uten at du kunne si eller gjøre noe?
Takk! Nå kan B gå tilbake på plass.
 3. Nå skal vi gjøre det samme, men vi skal bytte, slik at A går, og B står stille. Er det noen som lurer på noe? Vær så god!
Nå har alle stoppet, så bra. Tenk gjennom nå, uten å si noe høyt:
Til dere som er A: Hvordan kjennes det å stå akkurat der hvor du står nå? Skulle du ønske at du hadde stoppet litt før, eller gått litt lenger?
Til dere som er B: Synes du A står for nær eller for langt borte i forhold til hva du er komfortabel med? Hvordan var det å få den andre gående mot seg, uten at du kunne si eller gjøre noe?
Takk! Nå kan A gå tilbake på plass.
 4. Nå skal vi legge til et element til denne øvelsen. Den som står i ro skal nå si STOPP! høyt og tydelig når den vil at den andre skal stoppe. Og da må den andre stoppe med en eneste gang. Alle A-ene skal stå i ro, og må forberede seg på å si stopp. Når jeg sier vær så god, skal B-ene gå rolig mot den som de er i par med, og stoppe når den andre sier stopp. Er det noen spørsmål om hva dere skal gjøre? Vær så god!
Nå har alle stoppet, så bra. Tenk gjennom nå, uten å si noe høyt:
Til dere som er B: Hvordan kjennes det å stå akkurat der hvor du står nå? Hvordan synes du at avstanden til den andre er? Skulle du ønske at du hadde blitt stoppet litt før, eller ville du gått litt lenger?
Til dere som er A: Hvordan er du fornøyd med det stoppet som du sa? Ville du helst ha sagt det litt før, eller ville helst ha ventet litt? Hva følte du da den andre faktisk stoppet, da du sa stopp? Hvorfor sa du stopp akkurat der du sa det? Hva synes du om avstanden mellom dere?
Takk! Nå kan B gå tilbake på plass.

5. Nå skal vi gjøre det samme, men vi skal bytte, slik at A går, og B står stille. B må forberede seg på å si stopp! Er det noen som lurte på noe? Vær så god!
Nå har alle stoppet, så bra. Tenk gjennom nå, uten å si noe høyt:
Til dere som er A: Hvordan kjennes det å stå akkurat der hvor du står nå? Hvordan synes du at avstanden til den andre er? Skulle du ønske at du hadde blitt stoppet litt før, eller ville du gått litt lenger?
Til dere som er B: Hvordan er du fornøyd med det stoppet som du sa? Ville du helst ha sagt det litt før, eller ville helst ha ventet litt? Hva følte du da den andre faktisk stoppet, da du sa stopp? Hvorfor sa du stopp akkurat der du sa det? Hva synes du om avstanden mellom dere?
Takk! Nå kan A gå tilbake på plass.
6. Nå er vi kommet til den siste og vanskeligste delen av øvelsen. Dere er flinke! Nå skal A-ene og B-ene gå samtidig mot hverandre, uten å snakke sammen. Og så skal dere møtes et eller annet sted på midten og stoppe der. Er oppgaven forstått?
Fint, nå har alle stoppet å gå.
Tenk gjennom nå: Er dette din avstand, eller er det den andres avstand? Hvem av dere var det som bestemte hvordan avstanden skulle bli? Hvorfor ble det sånn? Hva synes du om avstanden mellom dere? Ville du aller helst gått et lite skritt frem eller tilbake? Hvor oppmerksom var du på den andres signaler?
Takk for innsatsen, dere er flinke! Nå kan vi samles i en stor ring.
7. Til slutt skal vi snakke litt om øvelsen vi nettopp har gjort sammen. Det er alltid sånn at noen opplever denne øvelsen som lærerik, mens andre ikke får så mye ut av det. Det er helt greit – fordi vi alle er forskjellige mennesker! Nå får du mulighet til å si noe hvis du vil, men ingen trenger å si noe. Hva tenkte du på mens vi gjorde øvelsen – var det noe spesielt du la merke til eller reagerte på?

Øvelse 2 - Sette opp regler for speidergruppa/kurset/kretsen

Dette er en øvelse som er fin som en avslutning på en økt om grenseoverskridende adferd. Målet med øvelsen er at deltakerne skal bli enige om noen regler for å unngå grenseoverskridende adferd i gruppa, eller på et kurs man skal holde. Avhengig av hvor mange deltakere dere er, kan dere enten ta alt i plenum, eller først i mindre grupper for så å komme til enighet i plenum.

Be deltakerne ta utgangspunkt i det dere har diskutert tidligere i økten og sette opp regler de skal følge for å unngå grenseoverskridende adferd. Ha gjerne med mobilbruk- og bildedeling.

Be deltakerne diskutere om de vil sette et maks antall regler. Å sette et maks antall regler gjør at deltakerne må prioritere hva som er viktigst, og det er lettere å forholde seg til ti regler enn til 20.

Under denne øvelsen blir din rolle som instruktør mer å veilede og passe på at deltakerne kommer frem til en konklusjon enn å være delaktig i diskusjonen.

I denne øvelsen kan det være lurt å enten ta utgangspunkt i eller sammenligne med forbundet sine [“Forebyggende regler og tips til bruk i speidersammenheng”](#). Disse ligger vedlagt under [2.3.3 Samtale opplegg og spørsmål](#)

Øvelse 3 - Historie, ta et steg fram

Hentet fra LNU Trygg!

Mål: Få økt forståelse for grenser og når grenser blir brutt, diskutere overgangen fra flørt til trakassering

Tema: grenser, trakassering

Varighet: 15-25 minutter

Aldersgruppe øvelsen passer for: alle, særlig ungdom mellom 13 og 20 år

Forberedelser: les gjennom historien

1. Be deltagerne stille seg opp på en linje. Si at du skal lese en historie høyt som er i mange deler. Hver gang du stopper opp historien skal de ta et steg fram dersom de mener det som skjer er greit og at ingen grenser er brutt. Hvis de mener at det som skjer i historien er galt/ugreit og tenker at noen har brutt en grense, skal de stoppe opp.
2. Ta en rask diskusjon i hver pause hvor du ber noen deltakere fortelle hvorfor de har valgt å stoppe opp eller å ta et steg videre. Slik får du i gang en diskusjon mellom deltakere som opplever historien på ulike måter. Gå deretter videre til å lese neste steg i historien.
3. Diskusjonsspørsmål til etter at hele historien er lest opp:
 - a. Hva var det som skjedde i denne situasjonen?
 - b. Var det noen av karakterene, Sara og Markus, som gjorde noen feil? Burde de ha handlet annerledes på noen måte?
 - c. Hva er en god måte å flørte på? Hva er en dårlig måte å flørte på?
 - d. Hvis dere har tid: Måtte det gå sånn? Dikt opp en annen slutt på historien fra der Markus tar armen rundt Sara.

Historien om flørting på leir:

Sara deltar på sin første speiderleir. Det er fjerde dag på leir og badepause midt på dagen. Sara har badet og sitter nå i badedrakt på en benk og soler seg mens hun ser på de som bader. En av guttene som deltar på leiren og er jevn gammel kommer bort.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt
- Kommentar: dette første steget er ikke så mye å diskutere, men mest for å sjekke at de har forstått øvelsen

Gutten som kommer bort setter seg ned ved siden av henne, ganske nærme, og sier «Hei!». Han heter Markus og er rover i gruppa hvor Sara er aktiv. Hun kjenner ham ikke veldig godt, men de har blitt litt kjent i løpet av leiren. I går satt for eksempel bare de to og snakket sammen hele lunsjen. Sara svarer med å smile og sier hei tilbake.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt

Det er stille en liten stund før Sara sier noe om at det er digg å sitte i sola. «Ja», sier Markus, og legger til mens han ler litt og ser på henne «Særlig når man har så fin utsikt». Sara ler og ser bort.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt

De prater litt om programmet de har deltatt på i dag og en konsert de gleder seg til på kvelden. Mens de snakker strekker Markus armene over hodet, gjesper litt, og legger så en arm halvveis rundt Sara, bak henne på ryggen på benken.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt

Sara synes det er litt rart at Markus har armen der og flytter på seg. Markus fjerner armen litt, men så legger han den rundt henne igjen, denne gangen legger han den oppå hennes skuldre. Hun flytter på seg en gang til og denne gangen tar han vekk armen og ser litt rart på henne.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt

Sara føler seg litt dum og tenker at hun gjorde det kleint, men så smiler Markus og de prater litt videre, så hun tenker at det går fint. Men når han så legger den ene hånda så vidt på låret hennes skvetter hun litt og forsøker å flytte på seg for at han skal ta vekk hånda. Det virker som om Markus merker det, men tar ikke hånda vekk.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt

Sara synes situasjonen er ubehagelig og sier at hun skal gå og skifte fordi programmet snart starter igjen og hun ikke vil være seint ute. «Hvorfor det?», spør Markus, «Bli litt til, da, programmet starter jo ikke før om over en halvtime». Han har fortsatt hånda på låret hennes. Hun sier «Nei, jeg må nesten gå nå». «Det må du vel ikke. Er det noe galt, eller?», svarer Markus. Sara synes han plutselig virker litt irritert.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt

Sara vet ikke helt hva hun skal si eller gjøre, men tenker at hun burde si noe. Hun sier «neida, jeg bare...», mens hun krysser beina sånn at hånda til Markus ikke lengre er på låret hennes. Markus ser på henne og sier: «Herregud, om du ikke vil, så må du jo bare si det, da, men jeg visste ikke at du var så kjipt». Så går han.

- Ta et steg fram om du mener det som skjer er greit, bli stående om du mener en grense er brutt

Diskusjonspunkter etter historien:

- Hva skjedde egentlig i denne historien?
- Satte Sara en grense? Hva mener dere om hvordan Markus responderte på det Sara sa og gjorde? Er det lett å bli sint om man blir avvist?

Øvelse 4 - Tegn en grense

Mål: Få økt forståelse for hva en grense er

Tema: Grenser

Varighet: ca 10-15 minutter

Aldersgruppe øvelsen passer for: Alle

Forberedelser: Alle deltakerne må ha ark og penn, helst fargeblyanter.

1. Del deltakerne inn i grupper på tre til fire.
2. Oppgaven nå er at dere skal tegne «grense». Dere må diskutere i gruppa for å komme fram til hvordan dere skal illustrere det, men det er lov å inkludere ulike ideer i en tegning dersom dere er uenige.
3. Gi deltakerne god tid til å diskutere og tegne. Når de er ferdige ber du dem vise fram tegningene sine og forklar hva de har tenkt (om du har en stor gruppe, velg

ut noen grupper). La denne diskusjonen munne ut i at dere har en form for felles forståelse av hva en grense er og at det finnes ulike typer grenser, bak gjerne inn:

- a) Grenser er noe som forandrer seg, man har ulike grenser til ulik tid og med ulike personer.
 - b) Grenser er noe du selv definerer – bare du kan si hvor dine grenser går.
 - c) En grense handler om når noe går fra å være greit til å bli ugreit.
 - d) Vi har grenser for ulike ting, alt fra hva vi vil at noen skal si til oss, se på oss, gjøre med oss, ta på oss også videre.
-

Øvelse 5 - Nakenbilder

Mål: Få økt forståelse for problematikken rundt nakenbilder og grenser i forhold til nakenbilder og sosiale medier.

Tema: Grenser, nakenbilder

Varighet: ca 10-20 minutter

Aldersgruppe øvelsen passer for: Ledere, rovere, og vandrere i ungdomsskolealder

Forberedelser: Finne og teste utstyr for å vise en video fra youtube.

1. Vis LNU trygg sin film om nakenbilder. [Link til youtube film](#)
2. Hvis dere er mer enn 5-6 deltakerne kan dere gjerne dele dere inn i mindre grupper og diskutere der først, før dere tar en diskusjon i plenum etterpå. Gjerne ha delt inn i grupper før dere ser filmen.
 - a) Etter filmen spør hvilke tanker deltakerne har om det de akkurat har sett. La deltakerne komme med egne tanker og refleksjoner først.
 - b) Så kan deltakerne få spørsmålene under og få diskutere dem i gruppene.
 - Var det noen grenser som ble brutt i filmen?
 - På hvilken måte overtalte Nikolai jeg-personen?
 - På hvilken måte satte jeg-personen grenser her?
 - Var det som skjedde greit? Hva var eventuelt ikke greit?
3. Hvis dere har diskutert i grupper, kan dere nå gå gjennom a) og b) i plenum. Hvis dere har diskutert alt i plenum kan dere gå rett til punkt 4. Spør først om gruppene har noen generelle refleksjoner eller tanker de vil dele i plenum, også kan dere gå gjennom spørsmålene i b)
4. Ta en oppsummering av aktiviteten og diskusjonen. Under er noen punkter som burde komme opp under oppsummeringen.
 - a. Det er forbudt å oppbevare og dele nakenbilder av noen som ikke har samtykket til dette. Er vedkommende på bildet under 18 år er det forbudt uansett om vedkommende samtykker eller ei og vil regnes som «seksualiserte framstillinger av barn (ofte omtalt som barnepornografi)
 - b. Over 13% av norske ungdommer oppgir at de har sendt et nakenbilde.
 - c. Mange sender nakenbilder i en relasjon av tillit og som en del av seksuell utprøving. Det er viktig å ikke moralisere over det å sende nakenbilder.

- d. Å sende nakenbilder kan være positivt – men det er helt nødvendig med samtykke.
-

2.2.5 Diskusjonsspørsmål og samtaleopplegg

Skal

Målet med en økt om grenseoverskridende adferd er at vi som ledere skal finne ut hvilke grenser vi burde ha i speideren for å skape trygge rom for speiderne våre. For å gjøre dette må vi først tenke over hva vi mener er grenseoverskridende adferd. Dette kan gjerne gjøres gjennom diskusjon. Under kommer det forslag til tema og spørsmål dere kan bruke som utgangspunkt for diskusjoner. Diskusjonsspørsmålene kan fint kombineres med caser og under de ulike temaene er det henvist til relevante caser.

Trygge rom

Trygge rom eller «safe space» er begreper som ofte brukes når man snakker om tema som grenseoverskridende adferd. Selv om begrepene brukes ofte har ikke nødvendigvis alle deltakerne det samme forholdet til trygge rom og det er ikke nødvendigvis at alle vet hva det er. Derfor kan det være fint å diskutere hva deltakerne mener det. Først kommer det noen spørsmål som kan brukes for å snakke om trygge rom også kommer det noen tips til hvordan skape trygge rom.

- Hva er et trygt rom? Hvordan vil vi definere det?
- Hvorfor er det viktig å skape trygge rom?
- Hvordan skaper vi trygge rom?
- Hvilke regler burde ligge til grunn for å skape trygge rom?
- Hvordan burde vi ledere møte nye speidere for å skape trygghet?

Tips til regler for trygge rom:

Det er viktig at deltakerne får lov til å lage sine egne regler for hva de mener et trygt rom skal være, og at du ikke forholder deg til forslagene her som en fasit.

- Alle skal være velkomne som den de er
- Poengtere at alle er en bra person akkurat slik de er
- Ingen skal føle at de må si eller gjør noe de ikke selv vil
- Ha respekt for at vi er uenige
- Det som sies, forblir i dette rommet
- Det er normalt om du reagerer på noe av det som skjer – men vær her likevel
- Man skal møte hverandre med respekt selv om man er uenige

Å sørge for å ha etablert et «trygt rom» er ikke bare viktig når i skal snakke om vanskelige tema, men i mange andre sammenhenger også. Vi ønsker at speideren alltid skal oppleves som et trygt rom i den forstand at alle er velkomne og speideren alltid kan være seg selv uten frykt for å bli sett ned på. Vi ønsker også at speiderne skal tørre å si sin mening og bidra i patroljen og i gruppen. Selv om vi kanskje ikke alltid sier det jobber vi i mange situasjoner med å sørge for at speideren er et «trygt rom». Derfor er det greit å gjøre deltakerne obs på dette og diskutere «trygge rom i speideren». Ved å diskutere spørsmålene om trygge rom er det lett å komme inn på andre tema innenfor grenseoverskridende adferd. Det blir din jobb som instruktør å prøve å styre samtalen litt, og prøve å holde deltakerne til tema eller gi dem innspill til videre diskusjon om andre deler av grenseoverskridende adferd.

Spørsmål til diskusjon om trygge rom

- Har vi trygge rom i speideren?
 - I hvilke situasjoner har vi trygge rom i speideren? (det er flere enn bare de gangene vi sier at vi har det)
 - Hvordan kan vi jobbe for at speideren blir et stort «trygt rom»?
-

Makt og roller

Dette er et samtaleopplegg om hva det er som gir makt, og hvordan man kan bruke makt på en god måte. Det er også naturlig å komme inn på hvordan man kan misbruke makt. Her er det greit å komme med de faktaene som står under info om makt, for å gi et grunnlag å diskutere ut ifra. Så kan dere enten gå gjennom en eller flere caser å diskutere makt ut ifra de, eller gå rett på spørsmålene til diskusjon om makt.

Til dette samtaleopplegget er [Case 1 – Maktforhold](#) og [Case 2 - Vold, fysisk makt](#) spesielt relevante.

Litt info om makt

Vi deler ofte makt inn i to forskjellige grupper; posisjonsbasert makt og egenskapsbasert makt.

Posisjonsbasert: Posisjonsbasert makt er makt man får ved at man har en rolle. I speideren vil vi som ledere ha posisjonsbasert makt, men også rovere, patruljeførere, patruljeførerassistenter, kursledere, stab osv. har posisjonsbasert makt. Eksempler på folk som har posisjonsbasert makt utenfor speideren er kongen, ordfører, rektor, styreleder, lærer, politi.

Egenskapsbasert: Er makt man har fordi man har bestemte egenskaper. Eksempler her er: fysisk makt, økonomisk makt, sosial makt, kunnskapsmakt, intellektuell makt, psykologisk makt, seksuell makt, religiøs makt og kjønns makt.

Makt kan være både positivt og negativt. Makt kan misbrukes, og dermed skape ubehagelige situasjoner for de som blir utsatt for maktmisbruket. Makt kan også brukes til å skape trygge rammer og gode opplevelser for andre. Poengter at makt kan være noe positivt, hvis vi i møte med andre er bevisst på vår egen maktposisjon og bruker den på en god måte.

Spørsmål til diskusjon om makt

- I speideren, hvem er det som har posisjonsbasert makt? (kom opp med flere alternativ)
 - Hvilke typer egenskapsbaserte maktyper kan dere komme på?
 - Hvordan kan vi sørge for at ledere ikke misbraker den posisjonsbaserte makten sin?
 - Finnes det situasjoner der vi ledere ikke burde bruke makten vår? (Ja, kan lett føre til grenseoverskridende adferd) Hvilke?
 - Kan en leder gå inn på et rom/telt til speidere alene?
 - Kan en leder kjøre alene med en speider i bilen?
 - Hvordan bruker vi ledere makten vår på en god måte? Kom med konkrete eksempler.
 - Hvor går grensa mellom å bruke makten vår som ledere på en god måte og grenseoverskridende adferd? Kom med konkrete eksempler.
-

Unge ledere/ nye ledere

For alle ledere er det greit å snakke om grenseoverskridende adferd en gang iblant for å få frisket opp viktigheten av å forebygge dette. Det er spesielt viktig å snakke om temaet med nye ledere og spesielt unge ledere. Unge ledere eller rovere har ofte litt andre relasjoner til speiderne, siden de ofte er nærere i alder, og er kanskje ikke like oppmerksom på sin rolle og adferd som leder.

Derfor er det spesielt viktig å snakke om grenseoverskridende adferd med nye ledere og unge ledere.

Opplæring – Hva gjør vi i dag?

- Mange som blir ledere, blir det i løpet av rovertiden og har da vært speidere en stund. De kjenner da til mange av rutinene og er kanskje bevisst på grenseoverskridende adferd. Allikevel gjør vi flere tiltak for å sikre at nye ledere er trygge på sin rolle og er egnede som ledere i speideren. For å bli leder i KFUK-KFUM-speiderne må man: Gjennomføre nettkurset "Velkommen som leder".
- Ha ledersamtale
- Fremvise gyldig politiattest
- Signere leder- eller assistenterklæring

Disse rutinene skal være med å sikre at en leder kjenner til hvordan han eller hun kan være med på å forebygge grenseoverskridende adferd. Allikevel er det ikke alle som er klar over disse rutinene og hva de innebærer.

Som nevnt over er unge ledere/rovere ofte i litt særegen stilling når det kommer til relasjoner til speidere. I tillegg er det mange unge ledere som har skole og studier, som kanskje bare er med nå og da. Derfor er det ekstra viktig å snakke med dem om grenseoverskridende adferd. Dette kan skape ekstra utfordringer i forhold til grenseoverskridende adferd

Spørsmål til diskusjon om unge ledere / nye ledere

- Hvordan kan vi gjøre nye ledere bevisst på hvordan de kan være med å forebygge grenseoverskridende adferd?
- Hvorfor er det spesielt viktig å snakke med unge/nye ledere om grenseoverskridende adferd?
- Hvilke rutiner finnes i dag? Hva bør vi være bevisst på når vi gjennomfører disse rutinene?

Intimgrenser

Bruk materiell dere har gått gjennom tidligere for å diskutere spørsmålene knyttet til grenser og intimgrenser. Her er [Case 3 - Intimsoner](#), [Case 4 - Leirbålsleker](#), [Case 5 - Kjærester](#), [Case 6 - Sex](#) og [Case 10 - Flørting](#).

Spørsmål til diskusjon om intimgrenser

- Hva er ok berøring?
- Hva er ok språk?
- Er det ok for kjærester å kose, klemme, kysse og sitte i fanget i speidersammenheng? Hva hvis den ene er 16 år og den andre 17 år? Hva hvis den ene er leder? Hva hvis den ene er 15 år og den andre 18 år?
- Kan en leder gå inn på et rom/telt til speidere alene?
- Kan leder ha med speider alene i en bil?
- Hvilke leker er ok?
- Hva er et overtramp/en krenkelse?
- Hvordan spiller det inn, det vi har med fra hjem, arbeidsplass, skolemiljø?
- Hvordan forholde seg til yngre speidere som er pågående (forelska?) overfor en voksen leder?

Ledelse

Her kommer det noen spørsmål knyttet til hvordan du som leder kan opptre for å forebygge grenseoverskridende adferd. Her er [Case 2 - Vold, fysisk makt](#), [Case 3 - Intimsoner](#), [Case 7 - Åpenhet](#), [Case 8 - Mobbing](#), [Case 9 - Mistanke om leders oppførsel](#), [Case 10 - Flørting](#) og [Case 11 - Rykter](#) relevante.

Spørsmål til diskusjon om ledelse

- Hvordan lede kurs og møter på en god måte slik at det oppleves trygt?
 - Hvordan backer vi opp de som tar ordet og unngår latterliggjøring?
 - Er det konkrete situasjoner vi ledere bør unngå?
 - Hvordan språk bør ledere bruke?
 - Hvilke grenser bør være mellom en leder og en speider?
 - Hvilken kultur har vi for at andre ledere som er til stede kan si ifra hvis noe oppleves ugreit?
 - Vet deltakerne hva de skal gjøre ved mistanke om at det har skjedd et overgrep?
 - Vet deltakerne hva de skal gjøre hvis en speider eller annen leder forteller om et overgrep?
-

2.2.6 Avslutning

Skal

En avslutning er viktig for å kunne avslutte økten på en god måte. Grenseoverskridende adferd er et ganske tungt og kanskje litt dystert tema, så det er viktig at du tenker over å avslutte økten i en god tone. Gi deltakerne inntrykk av at grenseoverskridende adferd er noe vi kan klare å forebygge.

Bruk gjerne [øvelse 2](#) som en avslutning ved å lage regler for speidergruppa/kretsen eller kurset for hvordan dere skal forebygge grenseoverskridende adferd.

Så kan dere oppsummere det som har skjedd i løpet av økten. Det er helt greit å ta med noen av de viktigste punktene, men du må passe på at en eventuell oppsummering ikke blir for lang. Det kan også være å spørre deltakerne hvordan de synes samlingen/kursøkten har vært, og hva de vil ta med seg videre. Det kan også være fint å vise hvor de finner dette kursopplegget på nett og andre ressurser på grenseoverskridende adferd. En avslutning kan godt inneholde en bønn, en rolig aktivitet, lystenning eller en liten tekst. Hvis det skal deles ut kursbevis bør det gjøres helt til slutt.

2.3 Byggeklosser: Hva gjør man når noen har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd?

Dette er byggeklosser som fint kan kombineres med [byggeklossene i 2.2](#), men dere burde ha vært gjennom det i 2.2 først. 2.2 og 2.3 kan enten holdes som to separate økter eller som én økt.

Tenk igjennom:

- Hvor mange er vi?
- Hvor god tid har vi?
- Hvem er deltakerne? Antall, alder, erfaring, hvor godt kjenner man hverandre?
- Hva er viktigst og mest relevant?
- Har vi vært gjennom noe av dette før? Obs! Noen av byggeklossene her er de samme som i 2.2.

2.3.1 Innledning

Skal

En innledning til dette teamet bør inneholde:

- Ønske velkommen.
- Fortelle hva som skal gjennomgås i økten.
- Fortelle hvordan økten er bygd opp og om det skal være noen pauser eller lignende.
- Det er også viktig å fortelle at alle skal bli akseptert for den de er i denne økten og at det er greit å trekke seg tilbake hvis det er noe en synes er ubehagelig.

Forslag 1

Vi er ofte flinke til å snakke om hva grenseoverskridende adferd er og hvordan vi skal unngå det. Vi er derimot ikke alltid like flinke til å snakke om hva vi gjør når noen først har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd, selv om dette er like viktig som å forebygge. Vi skal snakke om vår rolle som trygge voksne rundt barn. Vi er ikke foreldre, ikke lærere, men andre, trygge voksne som ser barna i andre settinger og som de kanskje vil betro seg til. Vi skal snakke om vårt ansvar for disse barna og viktigheten av at vi kan hjelpe dem. Vi skal snakke om hvordan vi kan ivareta den som forteller og den utsatte. I tillegg skal vi gå gjennom forbundet sine rutiner for håndtering av grenseoverskridende adferd.

Forslag 2

I denne økten skal vi snakke om grenser, grensesetting og krenkelser. Vi skal ha noen caser og en del diskusjoner. Det er lov til å ikke delta i samtalen dersom man ikke ønsker det. Det er også lov å trekke seg fra øvelser som man ikke ønsker å delta i, da kan man sette seg på stolen og se på resten av øvelsen derfra. Dersom noe av det vi snakker om gjør at du kommer på noe som du ønsker å prate om så si ifra i pausen så skal vi hjelpe deg å komme i kontakt med noen som kan hjelpe deg med det. Målet med økten er å bli trygge på hva grenseoverskridende adferd er, hvordan unngå det og hvordan håndtere det hvis det først har skjedd.

2.3.2 Fakta

Bør

Presenter faktaene som du finner i [2.2.2 Fakta](#). Dersom dere allerede har vært gjennom dette, trenger det ikke repeteres. Videre bør dere se nærmere på rutiner ved varsling og mottak av varsling om grenseoverskridende adferd.

Forbundet sine rutiner

(Hentet fra heftet Trygg og sikker speiding)

Forbundet har rutiner for hvordan vi håndterer grenseoverskridende adferd i organisasjonen. Her står det om hvordan man skal opptre hvis man blir varslet om grenseoverskridende adferd, og hvem man skal ta kontakt med videre.

HVA GJØR DU HVIS DU MOTTAR EN MELDING ELLER ANKLAGE?

1. Sikre om nødvendig situasjonen for den krenkede, og kontakt aldri den som anklages.
2. Alle som forteller om overgrep, skal ivaretas av den som får den første betroelsen inntil andre overtar. Dette er spesielt viktig dersom speideren er

- under 16 år (gjelder seksuelle overgrep). Gi trygghet, slik at den krenkede opplever å bli trodd. Du kan ikke love å holde informasjonen hemmelig.
3. Lytt nøye, bekreft det du har hørt og opptre rolig. Det kan være en sterk opplevelse å bli kjent med andres krenkelser.
 4. Det skal, hvis det er praktisk mulig, alltid være to tilstede ved mottak av melding.
 5. Kontakt kretsleder og informer om situasjonen. Kretsleder informerer videre til generalsekretær. Hvis det av ulike årsaker er vanskelig å gå tjenestevei skal det tas direkte kontakt med generalsekretæren.

Hvis speideren er under 16 år, skal foreldre og eventuelt barnevern varsles. Dersom den krenkede er mellom 16 og 18 år, bør kontakt med foreldre normalt skje etter dialog med den krenkede.

Gjelder kun der den anklagede er medlem eller har begått krenkelsen på KFUK-KFUM-speidernes arrangement:

6. Varsle umiddelbart generalsekretær direkte på beredskapstelefonen 915 16 612 (nummeret fungerer ikke for SMS), eller hvis dette ikke er mulig, kontakt kretsleder. Generalsekretær kontakter kretsleder og ressursgruppen for videre oppfølging.

VIDERE SAKSGANG NÅR MEDLEMMER ER INVOLVERT

Det vil alltid være flere personer som er berørt når det kommer en mistanke eller en anklage om grenseoverskridende adferd og/ eller overgrep. Alle bør bli ivaretatt. Spesielt gjelder dette den krenkede og den mistenkte/ anklagede.

1. Generalsekretær har ansvar for at det oppnevnes kontaktpersoner for den/ de krenkede og for den/de anklagede. Kontakt- og ressurspersonene bør ikke ha tilknytning til, eller interesser i, den aktuelle saken, eller hverandre.
2. Forbundskontoret kan være behjelpelig med å opprette kontakt med hjelpeinstanser og andre ressurser.
3. Det skal avklares om det er aktuelt å melde saken til politiet og/eller barnevernet.
4. Suspensjon: Medlemmer og/eller ansatte som blir anklaget/mistenkt/anmeldt for grenseoverskridende adferd eller overgrep, vil som hovedregel bli suspendert fra eventuelle tillitsverv og lederoppgaver, eller stilling i KFUK-KFUM-speiderne inntil saken er avgjort. Suspensjon vil også kunne gjelde for anmeldte forhold utenfor KFUK-KFUM-speiderne. Det tas ikke stilling til anmeldelsen/anklagen/mistanken (se også dokumentet Retningslinjer ved anmeldelser av medlemmer i KFUK-KFUM-speiderne).
12
5. KFUK-KFUM-speidernes grunnregler §7.2 og §10.4 åpner opp for eksklusjon og tilbakekalling av tillitsverv for medlemmer som klart har opptrådt i strid med Norges KFUK-KFUM-speideres formål, regler eller verdier.
6. Anmeldelse eller bekymringsmelding skal behandles konfidensielt. Retningslinjer gitt i forvaltningslovens §13c, arkivlovens §9 og personopplysningsloven §8 og §9 om oppbevaring av taushetsbelagte opplysninger skal følges.

DERSOM DEN ANKLAGEDE ER ANSATT I NORGES KFUK-KFUMSPEIDERE

Når en ansatt er mistenkt/anklaget/anmeldt, er det arbeidsgiver ved generalsekretær som skal håndtere saken. Arbeidsrettslige regler vil da tre inn.

2.3.3 Samtaleopplegg/ diskusjonsspørsmål

Skal

Samtaleopplegget i denne delen, er bygget opp litt annerledes enn i 2.2. Samtaleopplegget tar for seg ulike problemstillinger, som deltakerne burde få anledning til å diskutere. Deretter leder du

som instruktør en felles gjennomgang. I delen med felles gjennomgang, er det viktig at du som instruktør kjenner til innholdet i samtaleopplegget, slik at deltakerne lærer riktig måte å håndtere problemstillingene som blir tatt opp. Spørsmålene/problemstillingene til diskusjon er overskriftene, mens punktene under er svar. Merk at svarene vi har gitt her er veiledende til deg som instruktør og ikke en absolutt fasit. Du kan også gå gjennom problemstillingene og oppsummeringen uten å gi tid til diskusjon. Følg rekkefølgen under, og prøv å ha med det meste av innholdet i denne delen. Til slutt kan dere igjen oppsummere forbundet rutiner som dere finner over i [2.3.2 Fakta](#).

Signaler om at noe er galt

Mange barn som er utsatt for seksuelle overgrep ønsker eller klarer ikke å fortelle om dette til andre. Dette skyldes ofte stor grad av lojalitet og/eller trusler fra overgriper. Et barn eller en ungdom som er utsatt kan som regel med sitt kroppsspråk likevel sende ut signaler om at noe er galt. Det kan være vanskelig å skille disse signalene fra lignende tegn på at det er noe annet som plager barnet, som for eksempel omsorgssvikt eller vantrivsel. Hvis et barn sender ut slike signaler, bør man alltid forsøke å finne ut av bakgrunnen for barnets unormale adferd. Er man modig og spør om noe er galt, kan en kanskje i løpet av en god samtale få klarhet i hva som er årsaken til signalene som barnet sender. Det er nødvendig å være bevisst at barn som regel ikke frivillig forteller at de har vært utsatt for overgrep.

Nedenfor er noen av de vanligste symptomene på at et barn kan være utsatt for seksuelle overgrep, husk at det kan være mange andre årsaker som ligger bak symptomene. Uansett indikerer slike symptomer at en bør forsøke å få til en positiv og nysgjerrig samtale med barnet:

- Forandring i adferd
- Spiseforstyrrelser
- Seksualisert adferd
- Umotivert gråt eller angstreaksjoner
- Søvnløshet eller mareritt
- Uforklarlige sykdomssymptomer; magesmerter, hodepine, hyppige urinveisinfeksjoner eller kjønnssykdommer
- Manglende konsentrasjon, tristhet og depresjon
- Hyperaktivitet eller passivitet
- Destruktiv adferd eller fysiske overgrep mot andre

Spørsmål:

- Hvorfor kan det være vanskelig å oppdage disse symptomene?
- Hvor kan man finne informasjon om hvordan man skal gå frem ved mistanke eller melding om grenseoverskridende adferd?
- Hvem kan du som leder snakke med dersom du har mistanke om at noen i speidergruppa har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd?

Oppsummering:

Grenseoverskridende adferd kan være vanskelig å snakke om, spesielt om man har blitt utsatt for det. Det er derfor viktig at vi som ledere følger med, og reagerer hvis vi ser speidere med noe unormal oppførsel:

- Når barn viser seksualisert adferd eller bruker et seksualisert språk.
- Når barn endrer adferd og plutselig blir aggressive, utagerende, innadvendte, triste, ukonsentrerte og engstelige.
- Når barn prøver å dra i gang en samtale med deg, men stopper opp.
- Dårlig kommunikasjon med hjemmet.
- Fysiske signaler (kroppsspråk som tyder på smerter i underlivet, ofte vondt i magen osv).
- Andre ting som vekker bekymring

Dersom du har mistanke om at et barn har blitt utsatt for overgrep eller du mottar en melding om at noen har blitt utsatt for grenseoverskridende arbeid, kan du følge forbundets retningslinjer. Disse finner du i dette materialet under [2.3.2.Fakta](#) eller i heftet [Trygg og sikker speiding](#).

Når en voksens adferd gir grunn til mistanke

Det kan være situasjoner hvor en synes at oppførselen til en leder eller ansatt i organisasjonen gir grunn til mistanke. Nedenfor er tre slike situasjoner (*Jantzen 2001*):

- En voksen i organisasjonen har stadig ett eller flere medlemmer på besøk hjemme hos seg eller søker ofte å være alene med barnet. Når en spør medlemmene om dette, vegrer de seg for å fortelle hva som skjer når det er på besøk.
- En voksen i organisasjonen er tydelig forfjamsset der han/hun er i fysisk nærhet til et medlem, da en annen voksen plutselig kommer inn i situasjonen.
- En voksen i organisasjonen viser stor interesse for ett eller flere barn og foretrekker konsekvent ett av disse fremfor andre, når han skal gjøre en aktivitet.

Her er [case 9](#) fra casene i 2.2 relevant. [Case 7](#) kan også tilpasses så den passer her.

Erfaring har vist at overgripere finnes blant begge kjønn og det er viktig å være bevisst på at overgriper ofte er flink til å gi barn og unge positiv oppmerksomhet og gjerne viser mange flotte egenskaper i arbeidet. Det er dessverre ingen trekk som skiller en overgriper fra en vanlig flink og engasjert frivillig. Organisasjonens ledere må altså ikke lage sperrer på hvem som kan være eller ikke kan være overgripere. Samtidig må man skape et godt og trygt miljø og ta gode forholdsregler slik at det er trygt å være leder og at man ikke trenger å mistenke hverandre.

Spørsmål:

- Hvilke situasjoner bør man være ekstra oppmerksom i speidersammenheng?
- Hvilke rutiner kan man ha i sin speidergruppe for å skape trygge rammer for alle?

Oppsummering:

Gå gjennom "Forebyggende regler og tips til bruk i speidersammenheng" i felleskap for å oppsummere.

Forebyggende regler og tips til bruk i speidersammenheng

Anbefalte regler og tips til bruk i speidersammenheng er utarbeidet på bakgrunn av innspill fra frivillige i KFUK-KFUM-speiderne, og forslag til retningslinjer fra Kirkens ressurscenter og Norges idrettsforbund. Formålet er å hindre uønskede hendelser hos KFUK-KFUM-speiderne, kommunisere en tydelig forventning til speidere og ledere om hva som er akseptabelt og ikke, og hvordan vi ønsker å ha det sammen. Det er viktig å forebygge så mye man kan innen rimelighetens grenser. Noen ganger er det ikke praktisk mulig å følge forslagene, og da må du som speiderleder bare gjøre så godt du kan. Speiding skal være gøy, og disse tipsene og reglene håper vi kan bidra til at det er gøy for alle.

Anbefalte regler

- Ledere bør i minst mulig grad være helt alene med en speider. Dette gjelder også transport til og fra møter, turer og leirer. Når man må snakke med noen skjermet, bør man ha en åpen dør.

- Ledere skal ikke innlede et kjæresteforhold, eller noe som kan likne på det, med en mindreårig speider. Dersom et gjensidig forhold etableres bør situasjonen tas opp med nærmeste leder og avklares åpent i miljøet.
- La speiderne selv ta initiativ til fysisk kontakt hvis de ønsker det. Unngå berøringer som kan oppleves som uønsket. Det er bedre å «få» en klem enn å «ta» en klem.
- Ikke fortell vitser av seksuell eller krenkende karakter. Behandle alle med respekt, og avstå fra alle former for kommunikasjon, handling eller behandling som kan oppleves som krenkende.
- Unngå alle former for verbal intimitet som kan oppleves som seksuelt ladet.
- Hvis mulig, bør man praktisere at mannlige leder går til guttenes telt/rom og kvinnelige ledere går til jentenes telt/rom. Ligger noen alene, skal to ledere gå sammen.
- Gi alltid signal eller bank på før du går inn i et rom ellertelt.
- Ledere skal alltid forsøke å forebygge og stoppe mobbing.
- Bruk av alkohol og andre rusmidler skal ikke forekomme.

Tips og anbefalinger

- Tilstreb å ha ledere av begge kjønn med i speidergruppen.
- Tell at alle er tilstede ved fellessamlinger og måltider. Bruk gjerne patruljeførerne til å melde fra.
- Vurder alltid underholdningen på leirbål og fellessamlinger slik at dere unngår leker og konkurranser som kan være grenseoverskridende.
- Ledere som er våkne utover kvelden og natten bør oppholde seg synlig i fellesarealene.
- Vær klar over at overgrep ikke bare skjer i relasjonen voksen-barn, men også barn-barn eller voksen-voksen.
- Vær bevisst på hvor du ser når du snakker med speiderne og ikke kommenter andres kropp.
- Vær bevisst din leder-rolle ved bruk av sosiale medier, særlig når det involverer speidere. Snakk om bruk av sosiale medier i ledergruppa og bli enige om felles kjøreregler.
- Vis respekt for andre ledes og speideres privatliv.
- Skap rom for en kultur hvor lederne kan gi tilbakemeldinger på andre ledes adferd.
- Skal det fotograferes på et møte eller arrangement er det en god regel å informere om dette på forhånd. Det skal være mulig å reservere seg mot å bli tatt bilder av dersom noen ønsker dette. Ikke bruk eller publiser bilder som kan stille enkeltpersoner i et uheldig lys.

Hva gjør vi når noen ikke forholder seg til normene vi er blitt enige om?

Diskusjonsspørsmål:

Hvis noen opplever at en annen leder går over streken (ikke overgrep/politisak)?

- Sier vi ifra til den det gjelder?
- Melder vi til gruppeleder?
- Hva er saksgang videre?
- Når blir noen utestengt?
- Hvordan dokumenterer vi?
- Hva skal krets og forbund være kjent med?

Svaret på de fleste av disse spørsmålene finnes i retningslinjene i ["Trygg og sikker speiding"](#).

Hva gjør vi hvis et barn begynner å fortelle eller vi har gryende mistanke?

Hvordan innlede en samtale?

Noen ganger kan vi sitte med en mistanke om at en speider har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd, uten at speideren selv har kommet og fortalt oss det. I en slik situasjon kan det være nødvendig å initiere en samtale med speideren. Dette kan gjøres på mange ulike måter. Noe av det viktigste vi kan gjøre er å være trygge voksne, og spørre om speideren har det bra. Selv om speideren kanskje ikke tør å åpne seg kan man slik bygge opp en tillit ved at du som leder viser at du bryr deg. Under kommer noen tips til å innlede en samtale i ulike situasjoner hvis du har en mistanke:

- Hvis speideren har sagt noe som gjør at du er bekymret for det, ta utgangspunkt i det speideren sa og spør ut fra det.
- Hvis en speider opptrer med seksualisert adferd, kan du spørre: "Hvor har du lært det?"
- Hvis du reagerer på signaler som speideren sender ut, ta utgangspunkt i disse og si: "Noen barn bruker denne måten (signalene) på å fortelle voksne at noe er vanskelig for dem. Er det slik for deg?"
- Hvis speideren ikke vil si noe, kan du si: "Jeg har snakket med barn som har det vanskelig, og de har vært redde for å fortelle om det som er vrient. Har du det også sånn?"

Kilde: [NSF sitt emnekurs om trygge og inkluderende møter.](#)

Her kan man gjerne gjennomføre [Øvelse 5: hva skal man gjøre og ikke i samtale med en som forteller om et overgrep/krenkelse \(do's and don't\).](#) Dette er ikke nødvendig, men den er veldig fin for å få i gang diskusjonen og gir dere noe konkret å diskutere ut ifra. Hvis dere gjennomfører øvelse 5 trenger dere kanskje ikke å gjennomgå resten av dette samtaleopplegget like nøye, men det må du som instruktør se an ut ifra diskusjonen.

Hvis du mistenker at et barn er utsatt

- Forhold deg rolig
- Lytt nøye
- Ikke døm!
- Tro på barnet
- Vis interesse
- Vis at du bryr deg
- Ikke stå alene! Drøft din bekymring med andre ledere
- Innhente råd (barnevern og politi)
- Informer barnet, den som forteller hva du har tenkt å gjøre videre.

Spørsmål til diskusjon:

- Hvordan vil dere som ledere i gruppa støtte den utsatte og hverandre?
- Hvordan kan dere gå frem hvis dere bare har en mistanke, men ikke noe konkret?
- Når blir en mistanke så konkret at dere må handle?

Viktig å få poengtert i en oppsummering av diskusjonen:

- Hvis du har mistanke, skal du alltid handle! Hvis du har mistanke skal du prøve å sjekke om mistanken din har grunnlag, prøv å snakk med speideren. Forhør deg med andre ledere og ved sterk mistanke meld videre. Du trenger ikke ha alle fakta for å varsle videre.

Hva skal man ikke gjøre?

- Ikke press barnet
- Ikke lov å holde på hemmeligheten! (Da kan du ikke hjelpe barnet)
- Ikke konfronter anklaget overgriper
- Ikke overreager
- Ikke gi barnet opplevelsen av at det er skyld i det som skjer

- Ikke overøs barnet med spørsmål
- Ikke fortell barnet at overgriperen er en dårlig person (personen kan være i slekt med barnet, og du vet ikke hva som faktisk har skjedd)
- Ikke lov noe du ikke kan holde! For eksempel ved å si at du vil finne en god løsning eller at alt vil bli bra.
- Kort sagt: Vær en trygg voksenperson!

Hvordan snakke om det vanskelige?

- Bygge tillit over tid
- Speile, snakke om egne observasjoner, ikke fortelle den andre hvordan han eller hun har det
- At det benektes at noe er galt, trenger ikke å bety at alt er greit, spør gjerne en gang til!
- Det kan være viktig at noen spør, selv om en ikke er klar til å fortelle
- Den som spør må tåle avvisningen

Hvordan lytte på en god måte?

- Reager på det de forteller gjennom positivt og åpent kroppsspråk
- Vær interessert
- Hold øyekontakt
- Hvis du er usikker på om du forstod spør for å få en bekreftelse på at du forstod riktig
- Bekreft følelsene og tankene til hen! Ikke noe er feil å føle eller tenke
- Ikke døm!
- Takk hen for at hen delte tankene og følelsene sine med deg, og at de fortalte det til deg!

Sett grenser

- Ikke lov å ikke fortelle det til noen
- Ikke ta ansvaret alene
- Kjenn egne begrensninger
- Send dem videre til profesjonelle
- Gi det litt tid

Fra "Trygg og sikker speiding"

HVA GJØR DU HVIS DU MOTTAR EN MELDING ELLER ANKLAGE?

7. Sikre om nødvendig situasjonen for den krenkede, og kontakt aldri den som anklages.
8. Alle som forteller om overgrep, skal ivaretas av den som får den første betroelsen inntil andre overtar. Dette er spesielt viktig dersom speideren er under 16 år (gjelder seksuelle overgrep). Gi trygghet, slik at den krenkede opplever å bli trodd. Du kan ikke love å holde informasjonen hemmelig.
9. Lytt nøye, bekreft det du har hørt og opptre rolig. Det kan være en sterk opplevelse å bli kjent med andres krenkelser.
10. Det skal, hvis det er praktisk mulig, alltid være to tilstede ved mottak av melding.
11. Kontakt kretsleder og informer om situasjonen. Kretsleder informerer videre til generalsekretær. Hvis det av ulike årsaker er vanskelig å gå tjenestevei skal det tas direkte kontakt med generalsekretæren.

Hvis speideren er under 16 år, skal foreldre og eventuelt barnevern varsles. Dersom den krenkede er mellom 16 og 18 år, bør kontakt med foreldre normalt skje etter dialog med den krenkede.

Gjelder kun der den anklagede er medlem eller har begått krenkelsen på

KFUK-KFUMspeidernes arrangement:

12. Varsle umiddelbart generalsekretær direkte på beredskapstelefonen 915 16 612 (nummeret fungerer ikke for SMS), eller hvis dette ikke er mulig, kontakt kretsleder. Generalsekretær kontakter kretsleder og ressursgruppen for videre oppfølging.

Hvordan håndterer vi som organisasjon grenseoverskridende adferd

Dette er hentet fra "Trygg og sikker speiding" 2.3 og 2.4

3. Videre saksgang når medlemmer er involvert

Det vil alltid være flere personer som er berørt når det kommer en mistanke eller en anklage om grenseoverskridende adferd og/ eller overgrep. Alle bør bli ivaretatt. Spesielt gjelder dette den krenkede og den mistenkte/ anklagede.

1. Generalsekretær har ansvar for at det oppnevnes kontaktpersoner for den/de krenkede og for den/de anklagede. Kontakt- og ressurspersonene bør ikke ha tilknytning til, eller interesser i, den aktuelle saken, eller hverandre.
2. Forbundskontoret kan være behjelpelig med å opprette kontakt med hjelpeinstanser og andre ressurser.
3. Det skal avklares om det er aktuelt å melde saken til politiet og/eller barnevernet.
4. Suspensjon: Medlemmer og/eller ansatte som blir anklaget/mistenkt/anmeldt for grenseoverskridende adferd eller overgrep, vil som hovedregel bli suspendert fra eventuelle tillitsverv og lederoppgaver, eller stilling i KFUK-KFUM-speiderne inntil saken er avgjort. Suspensjon vil også kunne gjelde for anmeldte forhold utenfor KFUK-KFUM-speiderne. Det tas ikke stilling til anmeldelsen/anklagen/mistanken (se også dokumentet Retningslinjer ved anmeldelser av medlemmer i KFUK-KFUM-speiderne).
12
5. KFUK-KFUM-speidernes grunnregler §7.2 og §10.4 åpner opp for eksklusjon og tilbakekalling av tillitsverv for medlemmer som klart har opptrådt i strid med Norges KFUK-KFUM-speideres formål, regler eller verdier.
6. Anmeldelse eller bekymringsmelding skal behandles konfidensielt. Retningslinjer gitt i forvaltningslovens §13c, arkivlovens §9 og personopplysningsloven §8 og §9 om oppbevaring av taushetsbelagte opplysninger skal følges.

4. DERSOM DEN ANKLAGEDE ER ANSATT I NORGES KFUK-KFUMSPEIDERE

Når en ansatt er mistenkt/anklaget/anmeldt, er det arbeidsgiver ved generalsekretær som skal håndtere saken. Arbeidsrettslige regler vil da tre inn.

2.3.4 Øvelser

Kan

Øvelse 1: Stoppøvelsen

Utarbeidelse av rutinebeskrivelser til gruppa

Øvelse 5: Hva skal man gjøre og ikke i samtale med en som forteller om et overgrep/krenkelse (do's and don't)

Deltakerne deles inn i grupper på 3-4 personer. Hver gruppe får utdelt hvert sitt sett med lapper med påstander som de skal dele inn i to kategorier *gjør* og *ikke gjør*. Situasjonen er en samtale mellom en speider som forteller om et overgrep eller krenkelse til en leder. Påstandene er da hva du som leder skal eller ikke skal gjøre. Når alle gruppene er ferdig med å sortere påstandene går dere gjennom hvor gruppene har plassert de ulike påstandene. Gruppene skal da gjerne komme med en begrunnelse på hvorfor de har satt påstanden i den kategorien og hvis gruppene er uenige så kan de gjerne få diskutere litt, før den som leder økta kommer med svaret, som står som "forklaring".

Påstandene ligger i tabellen under og kan også fås på et eget ark, som kan skrives ut og klippes opp. Raden som heter *forklaring* er til deg som instruktør slik at du forstår hvorfor de ulike påstandene er plassert der de er.

Påstander:

Gjør	<i>Forklaring</i>	Ikke gjør	<i>Forklaring</i>
Lytte aktivt og oppmerksomt	Ha et åpent kroppsspråk og vis at du følger med og tror på barnet.	Lov å holde på hemmeligheten	Du kan ikke love å holde på hemmeligheten, fordi du som leder må ta det videre, slik at speideren kan få hjelp.
Vær rolig	Opptre rolig! Speideren trenger ikke at du blir dramatisk, eller tydelig avsky eller forferdelse over det du blir fortalt. Speideren trenger ikke å få vite hvor fært det hen har gjennomgått er speideren trenger en trygg voksen person!	Si at personen som gjorde det mot speideren er en dårlig person	Den som begikk overgrepet kan være en som står speideren nær, og du vet ikke helt sikkert hva som er skjedd. Du kan heller si at handlingen som ble gjort var gal.
Ikke døm	Det er veldig viktig at du ikke dømmer speideren! Ikke legg dine egne meninger og erfaringer opp i det speideren sier!	Spør om detaljer	Det er ikke din jobb å undersøke saken, så du trenger ikke vite alle detaljene. Det er nok for deg å vite at noe kan ha skjedd. Hvis speideren nesten ikke sier noen ting, kan du spørre noen mer generelle spørsmål slik at du vet nok til å kunne ta det videre til riktig personer.
Informert om hva som skjer videre	Det er viktig å fortelle speideren hva som kommer til å skje videre. Ikke i detaljer, men si i grove trekk hva du akter å gjøre nå. Du kan også si at du ikke kommer til å	Snakk med andre om det speideren har fortalt	Du skal bare fortelle det til de som absolutt må vite det. Du kan snakke med det du har blitt fortalt med en annen leder du stoler på i gruppe/ på kurset. For så å ta det videre i organisasjonen hvis dere må det. Alle andre har ingen

	gjøre noe uten å først ha snakket med speiderne om det		grunn til å vite om det som har skjedd!
Tro på den som forteller	Det er kjempeviktig at du som lytter tror på det du blir fortalt. Det er ikke sikkert at alt er helt riktig, men det er ikke din jobb å avgjøre. Din jobb er å lytte og ta speideren på alvor, for så å gjøre ditt beste for å hjelpe. (Følg forbundets retningslinjer)	Si at du vil finne en god løsning/ si at det vil bli bra	Ikke gi løfter spesielt ikke løfter som du ikke kan garantere og holde. Det er ikke sikkert det vil gå bra, eller at det finnes en god løsning. Overgrep og krenkelser er vanskelig for den som blir utsatt for det og er ikke enkelt å komme over
Sjekk forbundets retningslinjer	Dette er ikke noe som burde gjøres under samtalen, men burde gjøres kort tid etter at man har fått vite om en krenkelse/overgrep. Her står det hvordan man skal håndtere situasjonen	Ikke spør om du har oppfattet riktig, hvis du er usikker!	Hvis du er usikker på hva speideren sa eller mente, er det bra om du spør! Ikke avbryt speideren i det hen forteller, men spør når hen er ferdig med å fortelle. Jeg oppfattet at du sa dette og dette er det riktig? Det er bedre å spørre enn at du er usikker på hva som faktisk har skjedd. Da får du også en bekreftelse på at det faktisk var slik det var.
Ta notater	Du trenger ikke nødvendigvis å skrive under samtalen, men skriv ned rett etterpå. Bruk gjerne speiderens egne ord og formuleringer. Skriv også ned dine egne observasjoner og tanker, men spesifiser at dette er din tolkning. Dette er for å at du skal huske hva som er blitt fortalt og at det minimerer sjansen for fortolkning. Det kan også hende dine notater trengs i en senere etterforskning.	Når samtalen er ferdig, og du har meldt fra videre er du ferdig med saken	Nei, du som får varselet av speideren er ansvarlig for å følge opp barnet og prøve å ivareta barnet så godt du kan helt til du er sikker på at noen andre har overtatt! Du har også ansvar for at forbundet faktisk tar saken til etterretning og gjør noe med den etter at du har varslet. Mest sannsynlig vil også forbundet/barnevernet/politiet ha spørsmål til deg senere.

	Forklar speideren hvorfor du skriver det ned og gjerne sjekk med speideren om at det du har skrevet ned er korrekt. Oppbevar notatene trygt etterpå så de ikke kommer på avveie!		
--	--	--	--

2.3.5 Avslutning

Skal

[Bruk samme avslutning som i 2.2.6.](#)

3. Forslag til økter

3.1 Forslag til økt om: Forebygge grenseoverskridende adferd i egen speidergruppe

Dette er et forslag til en økt som kan holdes i din speidergruppe. Målet med økten er at deltakerne skal bli mer bevisst på hva grenseoverskridende adferd er og hvordan man kan forhindre dette.

Mål med økten:

- Deltakerne skal bli kjent med fakta og begreper knyttet til grenseoverskridende adferd.
- Deltakerne skal bli kjent med hvordan man kan forebygge grenseoverskridende adferd.

Hva	Hvordan
Innledning	Kort om hva økta skal inneholde, hva som er målet, hvor lenge den skal vare. Bruk eksempler på innledning som du finner i: • 2.2.1 Innledning
Fakta	Gjennomgang av fakta og definisjoner: • 2.2.2 Fakta Øvelse 1, 2 eller 3 hentet fra: • 2.2.2. Fakta
Diskusjon og caser	Ta for dere én og én case. Begynn med å lese casen, og deretter får deltakerne tid til å diskutere. • Case 1 – Makt • Case 2 - Vold og fysisk makt Til case 1 og 2 er det fint å ta med diskusjon spørsmålene om roller og makt

	hvis du trenger flere veiledende spørsmål til diskusjonen. • Case 3 - Intimsoner • Case 5 - Kjærester Til case 3 og 5 er diskusjon spørsmålene om intimsoner relevante. Disse spørsmålene er igjen bare veiledende hvis det er nødvendig. • Case 7 - Åpenhet • Case 8 - Mobbing • Case 9 - Mistanke om leders oppførsel
Øvelse	• Øvelse 4 - Tegn en grense. Her kan du gjerne legge opp til en diskusjon rundt grenser.
Avslutning	Se 2.2.6.

3.2 Forslag til økt om: Hva gjør man når noen har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd?

Dette er forslag til en økt om hva man skal gjøre ved mistanke om eller når noen har blitt utsatt for grenseoverskridende adferd. Denne økten kan holdes både i speidergruppa eller på et nasjonalt arrangement. Dette forslaget forutsetter at deltakerne allerede er kjent med hva grenseoverskridende adferd er og hvordan man kan forebygge det.

Hva	Hvordan
Innledning	Kort om hva økta skal inneholde, hva som er målet, hvor lenge den skal vare. Bruk eksempler på innledning som du finner i: • 2.3.1 Innledning
Fakta	Gjennomgang av fakta og definisjoner: • 2.2.2 Fakta Øvelse 1, 2 eller 3 hentet fra: • 2.2.2. Fakta Presenter forbundet sine rutiner og retningslinjer fra trygg og sikker speiding
Diskusjon og øvelse	Gjennomfør samtaleopplegget i 2.3.3 Når dere kommer til "Hva gjør vi hvis et barn begynner å fortelle eller vi har gryende mistanke?" Snakk om hvordan innlede en samtale slik det står i opplegget. Så gjør dere øvelse 5 - Do's and don't der det er foreslått i samtaleopplegget.
Avslutning	Se 2.2.6.

4. Linker, ressurser og vedlegg

- [Trygg og sikker speiding](#)
- [Forslag til regler til bruk i speidersammenheng](#)
- [Velkommen som leder-kurs](#)

- [LNU Trygg!](#)
- [Lederhåndboka: Trygg speiding](#)
- [Lederhåndboka: Kjønn og makt](#)
- [Lederhåndboka: Å snakke med barn](#)
- [Vedlegg 1: Påstander øvelse 5 \(klar til print\)](#)
- [Vedlegg 2: PowerPoint-mal](#)